

Lietuvių kalbos instituto  
Kalbos kultūros skyrius

Vilniaus universiteto  
Lietuvių kalbos katedra

Tarptautinė Jono Jablonskio konferencija

# BENDRINĖ KALBA IR VISUOMENĖ

---

International Conference in Honour of Jonas Jablonskis  
STANDARD LANGUAGE AND SOCIETY

---

Международная конференция им. Йонаса Яблонскиса  
ЛИТЕРАТУРНЫЙ ЯЗЫК И ОБЩЕСТВО

---

PRANEŠIMŲ  
TEZĖS

VILNIUS · 2005



LIETUVIŲ KALBOS INSTITUTAS

Sudarė ir spaudai rengė:

*Jurgita Girčienė,  
Rita Miliūnaitė,  
Janina Vileikienė*

Leidybą rėmė

*Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija*

## TURINYS

<i>Ruth Vatvedt FJELD</i>	
Language policy and language standardization in Norway .....	5
<i>Laima GRUMADIENĖ</i>	
Bendrinės kalbos vertinimas: sociolingvistinis tyrimas .....	6
Evaluation of standard language: a sociolinguistic study .....	7
<i>Laura KAMANDULYTĖ</i>	
Bendrinės lietuvių kalbos, skirtos vaikams, modifikacijos .....	8
Modifications of standard Lithuanian intended for children .....	9
<i>Pranas KNIŪKŠTA</i>	
Viešieji užrašai ir jų teisinis supratimas .....	10
Public notices and their legal meaning .....	12
<i>Stefano M. LANZA</i>	
Bendrinė kalba ir visuomenės požiūris į kalbos norminimą: Italijos atvejis .....	13
Standard language and the attitude of the society towards norm-setting: a case study of Italy .....	15
<i>Tiina LEEMETS, Maire RAADIK</i>	
ŪS 1999: experience of a new language planning dictionary .....	16
<i>Birgitta LINDGREN</i>	
Swedish language policy today with an outlook to other Nordic languages .....	17
<i>Sirje MÄEARU</i>	
Языковая консультация как распространитель нормы литературного языка .....	18
Linguistic consultation as an instrument to disseminate the norm of the standard language .....	19
<i>Rūta MARCINKEVIČIENĖ</i>	
Kabutės – bendrinės kalbos užribio ženklas .....	20
Inverted commas and non-standard Lithuanian .....	21
<i>Rita MILIŪNAITĖ</i>	
Kodifikacijos ir vartosenos santykiai dabartinėje lietuvių kalboje .....	21
The relation between codification and actual usage in modern Lithuanian .....	23
<i>Lina MURINIENĖ</i>	
Elektroninė bendrinės kalbos normų sklaida .....	24
Electronic dissemination of standard language norms .....	25
<i>Peeter PÄLL</i>	
Проблемы упорядочения топонимики и антропонимики в Эстонии .....	26
Problems of standardizing place names and personal names in Estonia .....	28
<i>Svetlana POLKOVNIKOVA</i>	
Стилистическая маркированность глаголов речи русского и латышского языков .....	29
Stylistic markedness of spoken verbs in Russian and Latvian .....	30

<i>Meilutė RAMONIENĖ</i>	
Nuostatos bendrinės kalbos ir jos norminimo atžvilgiu: Joniškėlio atvejis .....	31
Attitudes towards standard language and norm-setting: a case study of Joniškėlis .....	33
<i>Ineta SAVICKIENĖ</i>	
Pragmatinės deminutyvų funkcijos dabartinėje lietuvių kalboje .....	34
Pragmatic functions of diminutives in modern Lithuanian usage .....	35
<i>Irena SMETONIENĖ</i>	
Kalbos politika besikeičiančioje visuomenėje .....	36
Language policy in a changing society .....	36
<i>Loreta VAICEKAUSKIENĖ</i>	
Televizijos reklama – prarandamas lietuvių kalbos domenas? .....	37
Television advertisements – the domain of the Lithuanian language is being lost? .....	38
<i>Marija ZAVJALOVA</i>	
Polilingvizmas Lietuvoje: kalbų vartoseną psicholingvistiniu požiūriu .....	39
Polilingualism in Lithuania: language use from the psycholinguistic point of view .....	40
Apie autorius / About authors .....	41
Apie Jono Jablonskio konferencijas .....	43
About conferences in honour of Jonas Jablonskis .....	45

*Ruth Vatvedt FJELD* (Universitetet i Oslo)

## **LANGUAGE POLICY AND LANGUAGE STANDARDIZATION IN NORWAY**

As far as we know, in Norway, Sweden and Denmark up till around the year 700 people used more or less the same language. Then the dialectal differences became so distinct and the society so organised that now we speak about three different languages: Old Norse as a separate language, in contrast to Old Swedish and Old Danish. The Old Norse language, used both in Norway and Iceland, is among the best documented languages in Europe through the famous saga literature from the period of 1150–1350, and a pride to the Norwegians.

However, in the period of Middle Norwegian (1350–1525) the language underwent several changes in different parts of the country, which is why quite different dialects were developed. During that period, Norway was almost completely conquered by Denmark, and from 1450 Danish was slowly gaining the status of a literary and administrative language in our country. When in 1814 the Norwegian statehood was reestablished (or in 1905, when it became independent from Sweden), people had a strong desire to have their own national language.

Until 1890, the language used for writing was a kind of Danish, with minor amendments introduced from spoken Norwegian in most urban parts of the country, which meant Eastern Norway. This was the basis for a reformistic language planning lead by Knud Knudsen. Another strategy launched by Ivar Aasen was to construct a Norwegian language on the basis of the best saved dialects from Old Norse, which mainly meant Western Norwegian. Aasen's standard was presented around 1850 and was slowly accepted by some authors and other cultural activists. In 1885 there was an official principle introduced that every person should have a right to choose between the two standards of written Norwegian, either the reformed Danish-Norwegian (bokmål) or Neo-Norwegian (nynorsk). So the small population of Norway had two quite equal standards for their written language, a complicated and expensive solution.

Therefore the official policy was to slowly change the two standards to meet in one open, common standard where several spelling variants were allowed. The language reform of 1938 was quite a success and almost achieved it. However, in 1960s the attitudes of the leading language planners seem to have changed from working against one common Norwegian standard to strengthening two clearly different official standards.

In June 2002 the Norwegian Government finally decided that the unification of bokmål and nynorsk in one standard is no longer an official goal in language planning. However, the actual language use shows that most Norwegians nowadays use forms that are common to both standards, or nynorsk speakers use

bokmål-forms in their spoken language. It therefore seems likely that in spite of the official language planning and formal decisions, language users make their own choice of unification of two standards into one, a modern style of Norwegian.

*Laima GRUMADIENĖ* (Lietuvių kalbos institutas)

### **BENDRINĖS KALBOS VERTINIMAS: SOCIOLINGVISTINIS TYRIMAS**

1. Bendrinės kalbos vartotojų ir kodifikuotojų samprata, kas yra bendrinė kalba, kartais gali nesutapti. 2005 m. pradėtas sociolingvistinis tyrimas, kurio vienas iš tikslų yra išsiaiškinti, kaip kalbos vartotojai supranta bendrinės kalbos sąvoką. Tyrimas dar tęsiamas, tačiau jau dabar galima pateikti preliminarių rezultatų apžvalgą. Vykdamas tyrimą atsižvelgta į klausiamųjų amžių, lytį, išsilavinimą, darbo pobūdį, gimimo ir gyvenamąją vietas. Paaiškėjo, kad skirtingų socialinių bei demografinių grupių skirtingose vietovėse gyvenantys žmonės nevienodai supranta, kas yra bendrinė kalba.

2. Dalis klausimų skirta bendrinės kalbos vertinimui, jos prestižo aiškinimui. Šie klausimai tiesiogiai susiję su bendrinės kalbos samprata. Vienas iš pagrindinių rezultatų yra tas, kad net iš esmės ir suvokdami bendrinę kalbą kaip tam tikrą kodifikuotųjų normų darinį, žmonės neretai į pirmąją, svarbesniąją, vietą iškelia savo krašto regioninį dialektą arba modifikuotą, turinčią vietos kalbos atspalvį, bendrinę kalbą. Todėl aiškinantis bendrinės kalbos prestižą nemaža dėmesio skirta situaciniam kalbos atmainų vartojimui, taigi ir kodų kaitai. Anketinis tyrimas papildytas garso įrašų tyrimu ir vertinimu.

3. Bandyta pasiaiškinti, kaip vertinami skirtingų kalbos lygmenų faktai, kurio lygmens bendrinės kalbos normų neatitikimai geriausiai suvokiami. Rezultatai labai įvairuoja, bet apibendrintai galima pasakyti, kad visi kalbos lygmenys vartotojų yra pastebimi ir vertinami. Ypač gerai žmonės jaučia pagrindinių tarmės fonetinių ypatybių apraiškas kalboje. Leksikos atžvilgiu pasakytina tai, kad daugiausia dėmesio kreipiamas į savosios ir skolintos leksikos santykį. Kitų kalbos lygmenų faktai, neatitinkantys bendrinės kalbos normų, vertinami, galima būtų pasakyti, nesąmoningai: vartojant bendrinę ar artimą jai kalbą realiai stengiamasi vengti tarmių ypatybių, bet tai atsakymuose neatsispindi. Visų lygmenų svetimybų atžvilgiu pasakytina tai, kad nemaža dalis apklaustųjų jų nesuvokia, gal išskyrus tik leksikos svetimybes, ir vartoja jų tiek, kiek jau yra prigiję jų kalboje, kalbėdami bet kuria, ne tik bendrinės, kalbos atmaina.

4. Aiškinantis, kaip ir iš kur mokomasi bendrinės kalbos, visų pirma pabrėžiamas žiniasklaidos, ypač televizijos, vaidmuo. Mokyklos reikšmę pabrėžia tik

jaunesnieji. Specialiųjų leidinių, tarp jų ir žodynų, žinybų, periodikos, vaidmuo nesureikšminamas. Itin retas išmano kalbos kodifikavimo mechanizmą, maža te-  
žino, ką veikia Kalbos komisija ar Kalbos inspekcija, nors daugelis yra girdėję,  
kad tokios institucijos egzistuoja.

5. Pirmieji sociolingvistinio bendrinės kalbos vartojimo ir vertinimo tyrimo  
rezultatai rodo, kad dauguma apklaustųjų vis dar nepasitiki savo kalbėjimo tai-  
syklingumu, bet gana neblogai vertina savo rašomąją kalbą.

#### **EVALUATION OF STANDARD LANGUAGE: A SOCIOLINGUISTIC STUDY**

1. The notion of the standard language as treated by its users and codifiers can have some  
discrepancies. In 2005 there has been an investigation started aiming at identifying how language  
users understand the concept of standard language. The investigation has been continued; however,  
some preliminary results can be presented today. The investigation has taken into consideration the  
age of subjects, their gender, education, the type of job, place of birth and living. It turned out that  
people of different social and demographic groups and those residing in different areas have a diffe-  
rent understanding of the notion of the standard language.

2. Some questions aimed at the evaluation of the standard language, identifying its prestige.  
The questions were directly related to the notion of standard language. One of the main results is that  
people tend to prioritise their own regional dialect or a version of the standard language modified in  
accordance with the local peculiarities over the standard language as a set of codified norms. Therefo-  
re, trying to identify the prestige of the standard language, much attention has been devoted to the  
usage of situational language varieties, or code switching. Questionnaires were supplemented with  
recordings and evaluation.

3. An attempt has been made to identify how language facts of different layers are evaluated,  
which language norm discrepancies are best perceived by language users. The results vary, but gene-  
rally, all language layers are easily identified and assessed. The most outstanding are phonetic pecu-  
liarities of the main dialect. From the lexical point of view, most attention is devoted to the native and  
borrowed lexicon. Facts of other language layers not conforming with the norms of the standard lan-  
guage are perceived unconsciously: when using the standard language or a language that is close to it,  
dialectisms are avoided; however, this feature is not reflected in the answers to the questionnaire. As  
to the borrowings of all layers it should be noted that a large number of subjects do not perceive them,  
except for lexical borrowings, and use them as they exist in all layers of the language when speaking a  
dialect or the standard language.

4. When attempting to identify ways and sources of the standard language learning, the  
role of mass media, especially television, has been emphasised. The importance of school has been  
pointed out by younger subjects. The role of special publications, including dictionaries, encyclopaed-  
ias, periodicals has not been overestimated. Very few are aware of the language codifying mechanism  
and have hardly any idea about the activities of the Commission of the Lithuanian State Language or  
the Lithuanian Language Inspection.

5. The preliminary results of the sociolinguistic investigation into the standard language use  
and evaluation have attested to the fact that the majority of subjects are not sure about the accuracy of  
their own speech, but assess their skills in written language as fairly good.

Laura KAMANDULYTĖ (Vytauto Didžiojo universitetas)

## BENDRINĖS LIETUVIŲ KALBOS, SKIRTOS VAIKAMS, MODIFIKACIJOS

Vaikiškoji kalba (t. y. kalba, kuria suaugusieji šneka su vaikais) – įdomus sociolingvistinis reiškinys. Suaugusieji, šnekindami vaikus, modifikuoja įprastą bendrinę kalbą, paprastina ją ir pritaiko tam tikram vaiko kalbos įsisavinimo tarpsniui. Vaikiškosios kalbos, susijusios su intymia aplinka, socialiniais dalyvių vaidmenimis, specifinėmis bendravimo temomis, situacijomis, pripažinimas leidžia ją laikyti atskiru bendrinės kalbos registru.

Pranešime aptariamos leksinės, sintaksinės ir morfologinės vaikiškosios kalbos registro ypatybės.

Išanalizavus kelių informantų pokalbius su vaikais įvairiais kalbos įsisavinimo tarpsniais, pastebėta, kad specifinės vaikiškosios kalbos ypatybės priklauso nuo šių funkcijų: kognityvinės, emotyvinės, apeliatyvinės, mokomosios, paprastinimo. Šios funkcijos lemia vaikiškosios kalbos leksikos, morfologijos ir sintaksės modifikacijas.

Svarbiausiomis **leksinėmis** modifikacijomis, skiriančiomis vaikiškosios kalbos registrą nuo kitų bendrinės kalbos atmainų, galima laikyti leksines semantines žodžių grupes, atspindinčias ribotą žodyną, vaikų aplinką bei atliekamus veiksmus, ir žodžių vartojimą pagrindinėmis reikšmėmis. Supaprastintą, ribotą žodyną lemia kognityvinės funkcijos vyravimas vaikiškojoje kalboje – svarbiausia supažindinti su pasauliu ir įvardyti pastebimus referentus žodžiais.

Žodyno įvairovės rodiklis rodo, kad suaugusiųjų vartojamas žodynas vaikui augant įvairėja.

Svarbiausiomis **sintaksinėmis** vaikiškosios kalbos modifikacijomis galima laikyti klausiamųjų, liepiamųjų, skatinamųjų pasakymų gausą, retesnę nei suaugusiųjų kalboje konstatuojamųjų pasakymų vartojimą, neilgus ir nesudėtingos struktūros pasakymus.

Funkcinių pasakymų tipų įvairovė informantų kalboje labai priklauso nuo vaiko amžiaus. Vaikui pradėdant įsisavinti kalbą, vyrauja klausiamieji pasakymai. Užduodant klausimus, parenkama pokalbio tema, vaikas įtraukiamas į pokalbį, pažindinamas su pasauliu ir mokomas. Vaikui augant klausimai vartojami rečiau, ima vyrauti konstatuojamieji pasakymai. Taip pat gausėja skatinamųjų pasakymų, kuriais reiškiamas suaugusiojo valia.

Vaikiškajai kalbai būdingi neilgi ir nesudėtingi sakiniai. Visais analizuotais laikotarpiais vyrauja vientisiniai pasakymai.

Dažniausios **morfologinės** vaikiškosios kalbos modifikacijos – veiksmoždžių gausa, dažnesnis nei suaugusiųjų kalboje daiktavardžių, jaustukų, išiktukų ir retesnis įvardžių, būdvardžių bei tarnybinių kalbos dalių vartojimas. Nominaty-



vinių kalbos dalių vartojimas nulemtas kognityvinės pažindinimo funkcijos, veiksmažodžių gausa – trumpų sakinių vartojimo. Komunikacijai nebūtinės kalbos dalys – jaustukai ir ištiuktukai – svarbios emociniam ryšiui palaikyti.

Svarbiausia morfologinė vaikiškosios kalbos modifikacija – deminutyvų gausa. Jų vartojimas vaikiškojoje kalboje susijęs su pragmatinėmis funkcijomis – intymumo ir emocingumo raiška.

Minėtas leksines, sintaksines ir morfologines vaikiškosios kalbos modifikacijas galima skirti į dvi grupes: nepriklausančias nuo vaiko amžiaus modifikacijas ir priklausančias nuo jo. Nepriklausančios nuo vaiko amžiaus modifikacijos – tai vaikiškajai kalbai būdingi požymiai, kurių dažnumo nelemia vaiko kalbos raidos tarpsnis (specifinės leksinės semantinės žodžių grupės, deminutyvai). Priklausančios nuo vaiko amžiaus modifikacijos – vaikiškajai kalbai būdingi požymiai, kurių pobūdis ir dažnumas kinta kartu su vaiko kalbos raida (žodyno įvairovė, tam tikrų funkcinų pasakymų tipų paplitimas, pasakymų ilgis, sandara, kalbos dalių pasiskirstymas).

Apžvelgus leksines, sintaksines ir morfologines vaikiškosios kalbos ypatybes, galima daryti išvadą, kad vaikiškosios kalbos modifikacijos paprastina kalbą, daro ją suprantamesnę, atkreipia vaiko dėmesį į tam tikrus kalbos elementus ir lengvina kalbos įsisavinimą. Vaikiškosios kalbos registrą galima laikyti supaprastinta bendrinės kalbos atmaina, turinčia ir suaugusiųjų, ir vaikų kalbos ypatybių.

#### MODIFICATIONS OF STANDARD LITHUANIAN INTENDED FOR CHILDREN

Child language (i.e. the language used by adults to talk with children) is an interesting sociolinguistic phenomenon. Adults, when talking with children, modify the standard language by simplifying it and adapting it to a certain language acquisition period of the child. Admitting that child language, which is concerned with the child's intimate environment, presupposes the social roles of participants, focuses on specific topics and situations of communication, makes it a well-defined register of the standard language.

The paper deals with lexical, syntactic and morphological features of child language.

The analysis of a couple of dialogues of several informants with children at different periods of language acquisition has testified that specific features of child language have been determined through the following language functions: cognitive, emotive, appellative, educational, simplification. The functions determine lexical, morphological and syntactic modifications of the language.

The key **lexical** modifications, which discriminate the child language register from other varieties of the standard language include lexical and semantic word groups reflecting a limited vocabulary, the environment of the child, his/her activities and use of words in their key meanings. A simplified, limited vocabulary is determined by the prevalence of the cognitive function in child language: the most important thing is to introduce items from the real world and identify referents with words.

The parameter of lexical variety shows that the vocabulary of adults gains in variety with the child growing.

The key **syntactic** modifications of the child language include the abundance of interrogative sentences, prevalence of imperative sentences, less frequent indicative sentences, short rather than long utterances, simple structures.

The variety of functional types of utterances heavily depends on the age of the child. At the initial stage of language acquisition, preference is given to interrogative sentences. When asking questions, a topic for conversation is selected, the child is involved in the conversation, introduced into the surrounding world and taught. When the child is growing, questions become less frequent, preference is given to statements. An increase of imperative statements expressing the will of adults has also been noticed.

The child language is also characterised by short and simple structures. In all periods under study preference is given to simple sentences.

The most frequent **morphological** modifications of child language include an abundance of verbs, a frequent use of nouns, interjections, onomatopoeic words, less frequent use of pronouns, adjectives and invariable words. The prevalence of nominative parts of speech has been determined by the cognitive function, the abundance of verbs—by short sentences. Interjections and onomatopoeic words are hardly relevant for communication but important for maintaining emotional relations.

The key morphological modification of child language is the abundance of diminutives. Their use in child language is concerned with the expression of intimacy and emotions, or pragmatic functions.

The above lexical, morphological and syntactic modifications in child language can be divided into two groups: modifications independent of the child's age and modifications depending on the age. Independent modifications are features of child language, which do not depend on the period of language acquisition (specific lexical and semantic word groups, diminutives). Dependent modifications are the features of child language which develop in their character and frequency together with the child's age (abundance and variety of vocabulary, prevalence of some functional types of utterances, the length of utterances, their structure, distribution of parts of speech).

The overview of lexical, morphological and syntactic features of child language has shown that modifications of child language simplify the language, make it easier to understand, draws the child's attention to some specific language elements and facilitates language acquisition. The register of child language can be treated as a simplified version of the standard language possessing the features of both—child and adult languages.

*Pranas KNIŪKŠTA* (Lietuvių kalbos institutas)

## **VIŠIEJI UŽRAŠAI IR JŲ TEISINIS SUPRATIMAS**

1. Valstybinės kalbos įstatymas skelbia: „Lietuvos Respublikoje viešieji užrašai yra valstybine kalba“. Šis reikalavimas neretai pažeidžiamas, pažeidimai net teisinami tuo, kad įstatymas neapibrėžia, kas laikytina viešuoju užrašu. Tad kas gi yra tie *viešieji užrašai*?

2. Tiesioginė *viešojo užrašo* reikšmė paprasta ir aiški. Pagal „Dabartinės lietuvių kalbos žodyną“ (DLKŽ) *užrašas* yra „užrašymas, kas užrašyta“; toks api-

brėžimas apima viską, kas, kur ir kaip užrašyta. Būdvardis *viešasis* čia vartojamas įprastine žodynuose pateikiama reikšme „visiems skirtas“, kurią papildo LKŽ duodama reikšmė „aiškiai matomas“. Visas junginys *viešieji užrašai* reiškia „visiems skirti (išoriniai) užrašai“.

3. Sudėtingesni *viešųjų užrašų* santykiai su atskiromis užrašų atmainomis: *reklama, iškabomis, pavadinimais*, kita rašytine informacija. Čia įprastinės reikšmės susipina su jų dalykiniu ir teisiniu supratimu. Įvairios taisyklės jų reikšmių santykius nusako labai įvairiai ir prieštaringai, todėl atskirų užrašų santykį su viešaisiais užrašais parankiau apžvelgti kiekvieną atskirai.

4. Pats bendriausias šios srities reiškinys yra *informacija*. Tai – „specialiai kaupiamos, laikomos ir perduodamos žinios“ (DLKŽ). Informacija gali būti *garsinė* ir *regimoji*, o *regimoji* toliau skirstoma į *vaizdinę* ir *rašytinę*. Viešoji rašytinė informacija tai – *viešieji informaciniai užrašai*, taigi ji yra ir *viešieji užrašai*.

5. Už informaciją siauresnės reikšmės reiškinys yra *reklama*. Pagal DLKŽ tai – „žinių skleidimas, norint išgarsinti, patraukti, sudominti“, pagal Reklamos įstatymą – „bet kokia forma ir bet kokiomis priemonėmis skleidžiama informacija <...>, skatinanti įsigyti prekių ir naudotis paslaugomis“. Ji, kaip ir apskritai informacija, gali būti *garsinė, vaizdinė* ir *rašytinė*, o viešoji rašytinė informacija yra *viešieji užrašai*. Viešieji užrašai vienu atžvilgiu už reklamą siauresnės reikšmės (apima ne visą reklamą), kitu atžvilgiu – platesnės (ne visi viešieji užrašai yra reklama). Bet reklamos taisyklės paprastai apima ne tik tikrosios reklamos, o ir šiaip informacijos dalykus.

6. Informacijos rūšis yra įstaigų ir įmonių *pavadinimai*. Vienas pats pavadinimas neturi skatinamosios (reklaminės) reikšmės ir teikia tik įvardijamąją informaciją; papildomų reikšmių jie gali įgyti tik būdami kitų užrašų (reklamos, iškabų) elementais. Visi užrašyti (rašytinės formos) pavadinimai yra *užrašai*, viešai (išorėje) užrašyti savarankiški ir kitus viešuosius užrašus ar jų dalis sudarantys pavadinimai yra *viešieji užrašai*. Tokie yra ir pavadinimai, laisva forma užrašyti iškabose.

7. *Iškaba* pagal DLKŽ – „lentelė su užrašytu įstaigos ar kt. pavadinimu“, pagal LKŽ – „lentelė su užrašu, iškabinta prie krautuvių, įstaigų ir kt.“ Yra du svarbiausi iškabos požymiai: 1) prie pastato kabinama lentelė (iškabos pavidalas), 2) joje yra užrašas, reiškiantis įmonės pavadinimą (iškabos turinys). Gali būti ir kitokių iškabos užrašų, reiškiančių papildomą informaciją. Pagal dabartines oficialiąsias nuostatas iškaboje gali būti prekės ženklas ir kitokių vaizdinių elementų; iškabos rašytinių ir vaizdinių elementų santykiai reikiamai nereguluoti ir neišaiškinti. Išorinių iškabų užrašai ir jų žodiniai elementai yra *viešieji užrašai*, vaizdiniai elementai nėra užrašai, tarpinės reikšmės yra prekių ženklai. Iš viso viešieji užrašai yra ne iškaba, o jos užrašas. Iškaba yra ne pati informacija, o prie pastato kabinama, pritvirtinama ar kitaip įrengiama jos laikmena. Ant pastato tiesiogiai parašyta informacija neturėtų būti laikoma iškaba.

8. Nuo viešųjų užrašų dar labiau nutolę *prekių ženklai*. Pagal Prekių ženklų įstatymą *prekių ženklas* – „bet koks žymuo, kurio paskirtis – atskirti vieno asmens prekes ar paslaugas nuo kito asmens prekių ar paslaugų ir kurį galima pavaizduoti grafiškai“. Su viešaisiais užrašais juos sieja tai, kad ženklą gali sudaryti ir žodiniai žymenys, tarp kurių yra ir firmų vardai. Tačiau jie turi nustatytą grafinį vaizdą ir kitų skiriamųjų požymių ir taip prekės ženkle užrašyti nėra nei firmų pavadinimai, nei viešieji užrašai. Ženklo žodiniai žymenys, užrašyti be skiriamųjų požymių ir kitu grafiniu būdu, yra nebe prekės ženklai, o paprasti pavadinimai ir užrašai, kuriems taikomos bendrosios kalbos vartosenos normos.

### PUBLIC NOTICES AND THEIR LEGAL MEANING

1. The Law on State Language reads: ‘In the Republic of Lithuania all public notices are in the state language’. The requirement is often violated, and the violations are accounted for by the fact that the Law does not give a definition of the public notice. So what are *public notices*?

2. The direct meaning of a *public notice* is simple and clear. As defined in the Dictionary of Modern Lithuanian (Lithuanian acronym DLKŽ), a notice is *something written*, which includes anything in writing. The adjective *public* is used in the usual meaning *meant for all*, which is supplemented by the meaning given in the LKŽ *clearly seen or noticed*. So the whole utterance has the meaning *notices (displayed outside) meant for all*.

3. The relations of *public notices* with other notices, such as advertisements, signs, titles and names and any other written information are more complicated. In these notions (*reklama, iškabos, pavadinimai*) the usual everyday meanings merge with legal or other special meanings. A variety of rules define the relationships in different, often contradictory, ways, which is why their relationship with public notices should be overviewed and discussed separately.

4. The core meaning in this group of notions is *information*. As defined by the DLKŽ, it is ‘knowledge accumulated and stored for special purpose’. The information can be of two types: *oral* and *visual* (Lith. respectively, *garsinė* and *regimoji*); the latter is further divided into *images* and *written information* (Lith. respectively, *vaizdinė* and *rašytinė informacija*). *Public written information* is given in *public information notices*, or just *public notices*.

5. *Advertising* (Lith. *reklama*) is a narrower notion than information. As given in the DLKŽ, it is concerned with ‘dissemination of information in order to give publicity, attract attention, gain interest’. As defined in the Law on Advertising, ‘(...) information disseminated in any form and by any means urging to procure goods and services’. Like any information, it can be of two types: *oral, image-like* and *written*. Public written information is displayed in *public notices*. In one respect, public notices have a narrower meaning than advertisements (do not include all advertisements), in another respect, they have a broader meaning (not all public notices are advertisements). However, rules of advertising usually apply to the advertisements proper as well as to issues of general information.

6. Names of companies is another type of information. The name on its own does not have any advertising meaning and only provides identificational information. Additional meanings are only acquired whenever used as elements of other notices (signs, advertisements). All written names in Lithuanian are referred to as *užrašai* (notices), notices that are independent and displayed outside or are included into public notices or their parts are referred to as *viešieji užrašai* (public notices). Such are names given in a free form in signs.

7. *Iškaba* (a public sign) is defined in the DLKŽ as ‘a board bearing the name of the institution or any other name’, in the LKŽ as ‘a board with a notice displayed at shops, institutions etc.’ There are two key features of the sign: 1) the board displayed at the building (the shape of the sign), 2) a notice on the board meaning the name of the company (the content of the sign). It could also contain additional information. In accordance with official rules, the sign should have a trademark or other image-like elements; the relationships between written and image type elements have not been properly regulated or clarified. Public notices or their verbal elements are *public notices*, image-type elements are not notices, trademarks are in the intermediate position. So public notices refer to written information rather than the sign, or a shape attached to the building. Any information written down directly onto the surface of the building shall not be treated as a sign.

8. *Trademarks* are further removed from public notices. In accordance with the Law on Trademarks, a trademark is ‘any mark aimed at discriminating goods and services of one person and the other and which could be shown graphically’. They are related to public notices in that trademarks can have words, including names of the companies. Their graphic shape as well as other distinctive features are well-established. However, trademarks have no names of companies nor public notices. Verbal signifiers of the sign with no distinctive features and in another graphic form are not treated as trademarks but rather as simple names and notices subject to the rules of the standard language use.

*Stefano M. LANZA* (Vytauto Didžiojo universitetas)

## **BENDRINĖ KALBA IR VISUOMENĖS POŽIŪRIS Į KALBOS NORMINIMĄ: ITALIJOS ATVEJIS**

Kad būtų galima suprasti kitos šalies kalbos politiką, pirmiausia reikia susipažinti su tos šalies istorija. Kalbant apie Italiją ir italų kalbą, negalima išleisti iš akių keleto istorijos ir sociologijos faktų.

1) Italų kalba susidarė iš lotynų kalbos gana dideliame Italijos pusiasalio plote, todėl nuo pradžios aiškiai skyrėsi šnekamoji kalba (kurią vartojo daugiausia tos pačios srities žmonės) ir rašomoji kalba (kuri turi būti kodifikuota, kad ja būtų galima bendrauti su kuo daugiau žmonių iš skirtingų kraštų).

2) XVI–XVII a. tarp inteligentų įsigalėjo nuomonė, kad Toskanos srities šnekta, kuria buvo parašyti žymiausi italų literatūros veikalai (pvz., Dantės *Komedija*, Petrarkos *Kanconjerė*, Bokačo *Dekameronas*), vienintelė galėjo pretenduoti tapti rašomosios kalbos modeliu. Tokia „bendrinė kalba“ taip ir liko literatūros kalba, o kasdieniame gyvenime žmonės (net patys rašytojai) toliau kalbėjo tik savo srities tarpe.

3) Italija, per amžius suskilusi į dešimtis nepriklausomų sričių, karalysčių, grafysčių, tapo vieninga valstybe mažiau nei prieš 150 metų. Dėl to suprantama, kad per kelis šimtmečius kalbos politikos klausimas niekada neturėjo pagrindo kilti. Susivienijusioje valstybėje kalbos politika buvo rūpinamasi fašizmo laikotarpiu. Žlugus fašizmui susidarė bendra nuomonė, kad vyriausybės noras sunorminti

kalbą tapatus autoritarizmui. Tačiau šnektų suvienodinimo procesas vyko gana reguliariai: tarsi savaime (per žiniasklaidą, biurokratiją, literatūrą ir kt.) diferencijavosi tarmės ir netarminė kalba, t. y. standartinė (bendrinė) italų kalba.

4) Per pastaruosius dešimtmečius, smarkiai plintant liberaliam mąstymui, pati kalba tapo visiškai nereguluojama ir dėl įvairių priežasčių (tarp kurių – italų ksenomanija, kalbos jausmo stoka nesant tvirto tautybės jausmo, kylantis anglų kalbos prestižas) į italų leksiką įsibrovė šimtų šimtai svetimžodžių.

Kalbininkų nuomones apie kalbos kitimą ir jos statusą galima apibendrinti kaip du požiūrius: a) dauguma yra įsitikinę, kad svetimžodžiai, nors jų vartosenoje atsiranda vis daugiau, nekelia jokios grėsmės italų kalbos esmei, o atvirkščiai – išryškina kalbos sistemos veiksmingumą: kalba turinti plėtotis savaime; b) kai kurie laiko svetimžodžių antplūdį įrodymu, kad kalbos vartotojai tampa vis pasyvesni ir nebeprisirišę prie gimtosios kalbos. Šitaip pati kalba skurstanti ir prarandanti savo prestižą Europos ir pasaulio akyse.

Šių skirtingų požiūrių įtakingumo išbandymu tapo prieš kelerius metus (2001 metais) parengtas įstatymo projektas dėl Vyresniosios italų kalbos tarybos (Consiglio superiore della lingua italiana) įsteigimo. Svarbiausios kalbos asociacijos bendrai pasirašytame pareiškime smarkiai sukritikavo pirmą projekto variantą ir pasiūlė pakeitimų. Tai privertė parlamentarus ilgai svarstyti šį klausimą ir parengti antrą įstatymo variantą, kuris dar laukia galutinio įteisinimo.

Dabartinis įstatymo tekstas Tarybai skiria, tarp kitų, šias svarbias funkcijas:

– remti taisyklingą italų kalbos vartoseną ir italofoniją mokyklose, žiniasklaidoje, prekyboje, reklamoje;

– skatinti italų kalbos turtinimą, visų pirma kuriant naujus terminus, kurie geriau apibūdintų dabartinės visuomenės reiškinius;

– remti užsienio kalbų dėstymą siekiant pabrėžti, o ne sulyginti kultūrinius skirtumus, taip pat atsižvelgiant į kalbų mokėjimo svarbą Europos Sąjungoje.

Šis tekstas, jau priimtas baigtiniam svarstymui, taip pat sulaukė aštrios kritikos iš kalbos asociacijų. Antrame bendrame pareiškime pabrėžiama, kad: a) Taryba turėtų būti tik patariamasis organas, o ne vyriausybės kontroliuojama institucija, kuri įstatymų pagrindu galėtų sunorminti kalbos vartoseną; b) įstatyme nėra paisoma kalbinių mažumų ir gausėjančių imigrantų kalbų poreikių; c) noras kurti naujus žodžius ir pasakymus, kad administracinė kalba būtų lengviau suprantama, tėra tiesiog svajoklių iliuzija.

Iš to, kas pasakyta, lengva prieiti prie išvados, kad Italija ir Lietuva kalbos kultūros klausimu niekaip nesugretinamos. Kalbos politika Italijoje tiesiog neegzistuoja, nes pats kalbos klausimas yra atsietas nuo paprastų žmonių kasdienybės, o mokslinė bendruomenė atrodo labiau nusiteikusi, kad kalba toliau plėtotųsi (ar smuktų?) savaime, be valstybės įsikišimo.

## STANDARD LANGUAGE AND THE ATTITUDE OF THE SOCIETY TOWARDS NORM. SETTING-A CASE STUDY OF ITALY

To be able to understand the language policy of another country, one should start with studying the history of the country. In reference to Italy and the Italian language, there are several facts of history and sociology to be pointed out:

1. Italian developed from Latin on a fairly large area of the Italian peninsula, which is why from the very beginning the differences between spoken (mainly used by the population of the same region) and written Italian (which in order to be able to communicate with a large population from different regions has to be codified) have been clearly marked.

2. In the 16th-17th century there was an opinion held by educated people that the dialect of Tuscany, which was the language of major literary works of Italy (e.g. Dante's *Divine Comedy*, Petrarca's *Canzoniere*, Boccaccio's *Decameron*), could be the only model for written Italian. Today the above 'standard language' has remained the literary language, whereas in everyday life people have been speaking their own dialect.

3. In its history Italy has been a largely compartmentalised country, divided into tens of independent regions, kingdoms, counties. It only became a unified state less than 150 years ago. That is why the issue of language policy has hardly ever been raised. The language policy was being discussed and maintained during the fascist period of the unified state. After the fall of fascism, the common opinion held that the Government's aim to set language norms is authoritarian. However, the standardisation process developed on a regular basis, dialects were differentiated (through mass media, bureaucracy, literature etc.) and discriminated from non-dialects, i.e. from standard Italian.

4. During the last decades with the spread of liberal thought the language has hardly been regulated at all, which is one of the reasons (others would be xenophobia, lack of national identity, the spread of English) why the Italian lexicon has adopted hundreds and hundreds of borrowings.

The approaches of linguists towards the language status and development can be roughly divided into two types. A) The majority of them strongly believe that the increasing number of borrowings do not do any harm to the Italian language but rather reveal the viability of the language system, the language has to develop on its own. B) Some take the increasing number of borrowings as a proof that native speakers have become more and more passive and not attached to their native tongue any more. So the language is impoverished and losing its prestige in the eyes of Europe and the world.

Several years ago (2001) there was a law on Establishing the Higher Council of the Italian Language (Consiglio superiore della lingua italiana) drafted, which became a trial to the above views and their importance. The key linguistic associations signed a joint declaration severely criticising the first draft of the law and suggested a number of amendments. As a result, the members of the Italian Parliament held heated discussions over the issue and produced the second draft of the law, which still has to be discussed and then adopted.

The existing draft stipulates that the Council shall perform, among others, the following key functions:

- Promote the correct use of the Italian language and Italophilia at schools, in mass media, trade and advertising.
- Promote the enrichment of the Italian language by creating new terms which would better define the new phenomena of modern society in the first place.
- Promote the teaching of foreign languages in order to emphasise cultural differences rather than deemphasize them; also, consider the importance of teaching and learning foreign languages, which is in accordance with the language policy of the European Union.

• The text, accepted for the final discussion, was subjected to severe criticism of linguistic associations. Their second joint Declaration points out that a) the Council should only perform an advisory role rather than act as a governmental institution and set the language norms in the framework of the existing legislation; b) the law disregards the needs of language minorities and immigrants; c) an aspiration to create new words and expressions which would make the administrative language easier to understand is just an illusion.

To conclude, it should be pointed out that in terms of language culture Italy and Lithuania are hardly comparable. There is practically no language policy in Italy, since the issue of language is separated from everyday life of ordinary people, whereas the learned people and the research community of the country seem to promote the development (or decline?) of the language on its own without any interference from the state.

*Tiina LEEMETS, Maire RAADIK* (Eesti Keele Instituut)

### **ÕS 1999: EXPERIENCE OF A NEW LANGUAGE PLANNING DICTIONARY**

*Eesti keele sõnaraamat (A Dictionary of the Estonian Language) ÕS 1999* carries on the tradition of Estonian orthological dictionaries. Yet it is a new type of dictionary that reflects a continuous change in the attitudes of language planning. Currently, a revised edition is being prepared; therefore, our paper deals with the users' reception of this kind of dictionary.

*ÕS 1999* presents the vocabulary of standard literary Estonian (with literary language understood as the (most) uniform language variety used nationwide). Traditional dialects and sociolects are represented scantily, considering the current importance of every speech form. In terminology the focus is on subject fields that should be of interest for ordinary language users as well as on those fields where the system of concepts has lately undergone considerable changes.

*ÕS 1999* is a dictionary of contemporary Estonian. It has to represent the language spoken and written by Estonians in present-day Estonia. The first edition was published in the last decade of the 20<sup>th</sup> century and reflects the state of language at that time. The second edition should bring the dictionary into the 21<sup>st</sup> century. Among other things, this means supplementing the material with a high number of neologisms as well as removing dialectal vocabulary and obsolete or marginal terminology.

Authors of a language planning dictionary cannot confine themselves to recording the usage of the present moment. They should attempt to narrow the gap between the state of language as given in published dictionaries and the actual usage that is continuously developing. The compilers have to look ahead and



present the material that may become necessary in the future (e.g. the Estonian equivalents for new concepts that may not yet be in wide use).

*ÕS 1999* is a guiding advisory dictionary. The compilers do not only describe speech forms but also consider their value in different sublanguages, stylistic levels and registers. Their commentaries may sometimes confuse the users of the dictionary due to a number of recommendations, different fonts, labels etc.

The draft of the second edition will soon be completed in the Institute of the Estonian Language. The compilers try to summarize and take into account the users' opinions about the current dictionary. Their feedback has been given in various forms—from published reviews to comments by colleagues and friends. Linguistic counselling in the Institute of the Estonian Language has been a very important channel as well. Consultations by telephone and e-mail are among the compilers' daily responsibilities. This helps to keep in touch with dictionary users and receive their opinions first-hand.

With the aim of guiding language users, the compilers of the dictionary have to consider the advising techniques very carefully. The readers' notes and suggestions are of great use. For example, speech forms not recommended for use (through which the user can be guided to suitable ones) are currently given in a smaller font in braces. In the second edition an arrow will be added that clearly points at the recommended means of expression.

Any dictionary is limited in its scope. It requires strict principles of selecting the material and rules out a possibility of adding extensive commentaries to dictionary entries. On the other hand, it is expedient to provide as much information as possible inside the entry. However, feedback from the users has proved that too detailed information can sometimes confuse them and therefore has to be deleted from the new edition.

*Birgitta LINDGREN* (Svenska språknämnden / Swedish Language Council)

## **SWEDISH LANGUAGE POLICY TODAY WITH AN OUTLOOK TO OTHER NORDIC LANGUAGES**

### *Annotation*

This autumn the Government shall submit a proposal on language policy for the discussion at the Parliament. The proposal will give an overview of the whole linguistic situation (e.g. the usage of English, minority and immigrant languages). In the last years the language policy has been a hot subject in all Nordic countries. It is therefore interesting to compare the same issue in different countries.

*Sirje MÄEARU* (Eesti Keele Instituut)

## **ЯЗЫКОВАЯ КОНСУЛЬТАЦИЯ КАК РАСПРОСТРАНИТЕЛЬ НОРМЫ ЛИТЕРАТУРНОГО ЯЗЫКА**

Начиная с 1960-х годов, в Институте эстонского языка действует консультация по эстонскому языку, из которой сформировался своего рода признанный центр культуры речи. После достижения политической независимости Эстонии обращение к языковой консультации возросло скачкообразно. О потребности в такой консультации говорит непрерывное увеличение количества устных обращений к языковой консультации. Следует отметить, что с 2004 года языковая консультация дотируется через проект «Культура речи» из государственного бюджета.

Работа языковой консультации включает в себе практическую деятельность в целях улучшения употребления языка. В первую очередь, сюда относятся различные консультации по вопросам языка (устные и письменные), а также литературное редактирование, курсы по культуре речи и, разумеется, бесконечная пропаганда культуры речи.

Языковую консультацию дают сотрудники группы упорядочения языка сектора грамматики Института эстонского языка, для которых это одна из рабочих обязанностей. Большая часть сотрудников языковой консультации является составителями ортологического словаря эстонского языка. Некоторые консультанты связаны с работой языковой комиссии Общества родного языка, которая разрабатывает нормирующие рекомендации. Кроме «чистой» языковой консультации консультанты разъясняют правила языка и зафиксированные в ортологических источниках языковые нормы. Таким образом, обращающиеся за консультацией получают самую адекватную информацию. Польза обоюдная, так как отвечающие получают обратную связь, например, о том, какие самые трудные правила для пользующихся языком. Через языковую консультацию потребители языка могут делать предложения об улучшении языковых норм.

Круг обращающихся за консультацией самый разнообразный – начиная со школьников и кончая пенсионерами, спрашивают редакторы и переводчики, секретари, работники телевидения, радио и прессы, озабоченные родители и любители решать кроссворды.

Тематика вопросов обширна: орфография (самое большее количество вопросов), морфология, словообразование, синтаксис, лексикология, перевод на эстонский (например, с английского или с русского) и прочие всевозможные вопросы, связанные с языком. Кроме проблематики, касающейся общего языка, консультанты стараются ответить и на терми-

нологические вопросы. Все вопросы и ответы регистрируются в дневнике, а в последние годы и в электронной базе данных.

Советы языковых консультантов имеют вес, и мнения языковой консультации спрашивают почти обо всем, что заслуживает внимания общественности в области языка. Языковые консультации и пропагандистская работа языковой консультации способствуют обеспечению полноценного функционирования эстонского языка как государственного языка и языка общения во всех сферах деятельности.

#### **LINGUISTIC CONSULTATION AS AN INSTRUMENT TO DISSEMINATE THE NORM OF THE STANDARD LANGUAGE**

Since 1960, the Estonian Language Institute has provided the services of linguistic counselling (language consultations) on the Estonian language, which eventually has grown into an established centre of the culture of language. After regaining its political independence, Estonia has witnessed an enormous growth of interest in the language consultation. Its huge demand can be attested by an uninterrupted flow of oral requests. It should be noted that since 2004 the language consultation has received financial support from the state in the framework of the Project *The Culture of Language*.

Language consultations consist in taking practical measures to improve the quality of the language use. First of all, they focus on giving advice on a variety of linguistic issues (orally and in writing), then they may include literary editing and proof-reading, courses on the language culture and, of course, uninterrupted promotion of the language culture.

Language consultations are provided by the team of language regulation and management from the Section of Grammar of the Estonian Language Institute. This type of work is within their daily responsibilities. A large number of language consultants are involved in compiling an orthographic dictionary of the Estonian Language. Some consultants are involved in the Language Commission of the Association of the Native Language, which currently works hard on the recommendations of language norms. Apart from 'pure' linguistic consultations, the consultants provide guidance into the rules of the language and the language norms as given in orthological sources. So questioners receive the most adequate information they might expect. On the other hand, the consultants gain information on the most difficult rules of the language use. Also language users may launch proposals on the improvements in the language norm.

Questioners include a large variety of people—from schoolchildren to pensioners, there are also editors and translators, secretaries, people from TV, radio and the press, parents and cross-word lovers.

Consultations cover a wide range of topics: orthography (the largest number of questions), morphology, word formation, syntax, lexicology, translation into Estonian (e.g. from English or Russian) and other language-related issues. Apart from problems concerned with the general issues of the language, consultants take efforts to answer questions on terminology. All questions and answers are entered into a registrar, which lately has been replaced by the electronic database.

Advice provided by language consultants is important, since consultants are asked to clarify almost all sorts of language-related issues and which are important for the society. The linguistic consultation and its promotion help ensuring a fully-fledged functioning of Estonian as a state language and a language of communication in all areas of life.

*Rūta MARCINKEVIČIENĖ* (Vytauto Didžiojo universitetas)

## KABUTĖS – BENDRINĖS KALBOS UŽRIBIO ŽENKLAS

Pranešime aptariama šiandien ypač išplitusi ir pakitusi kabučių vartoseną. Kabutės laikomos ypatingu skyrybos ženklu, nes, kitaip nei kiti užrašyti skyrybos ženklai, jis vienintelis yra nurodomas, jei tekstas skaitomas balsu.

Bendrinės kalbos norma (*Lietuvių kalbos rašyba ir skyryba*, 1992: 220–228) kabutėmis leidžia skirti tiesioginę kalbą, citatas, cituojamų leidinių, kūrinių ar organizacijų pavadinimus ir autoriaus nurodomus atskirus kieno nors išskirtinius žodžius ar žodžių junginius, kitaip sakant – kito kalbą. Toks kabučių vartojimas aiškus ir nediskutuotinas. Kai kada čia kabutes keičia kursyvas. Kur kas keblesni yra kiti nurodyti atvejai: žinomi asmenų ar daiktų perkeltiniai pavadinimai, specifiniai perkeltinės reikšmės pasakymai, netiesiogine, tariama reikšme pavartoti žodžiai ar posakiai. Čia atsiveria neribotos interpretacijos galimybės, todėl labai dažnai kabučių vartosenos neįmanoma paaiškinti nė vienu iš nurodytų atvejų.

Patyrinėjus kabučių vartoseną *Dabartinės lietuvių kalbos tekstyne* (<http://donelaitis.vdu.lt>) ir atmetus nediskutuotinus kabučių vartojimo atvejus (kito nei autorių asmens kalbos intarpus – tiesioginę kalbą, įvairaus ilgio citatas – bei pavadinimus) išryškėjo šie ypatumai: kabutėmis motyvuotai skiriami įvairūs skoliniai, ypač barbarizmai, slengo ar šiaip kito funkcinio stiliaus leksika, perkeltine okazine reikšme, dažniausiai ironiškai, pavartoti žodžiai ir posakiai. Labai dažnai į kabutes žodžiai imami nemotyvuotai. Taip atsitinka tada, kai kabutėmis skiriami ne okazinės, o įprastinės uzualinės perkeltinės reikšmės žodžiai, paprastai metaforos, ar šiaip bet kokie teksto autoriui neįprastai skambantys žodžiai ar posakiai. Gali būti, kad vartodami kabutes tekstų autoriai bando apsidrausti nuo galimos ar akivaizdžios kalbos klaidos.

Kita kabučių rašymo negerovė yra jų daugiaprasmiškumas. Dažnai skaitytojui lieka neaiškus kabučių vartojimo motyvas, nes galimi keli paaiškinimai: ironija, kito nei autorių asmens, kito stiliaus ar svetimos ideologijos žodžiai. Nesuapratęs autorių intencijos, tekstas gali būti suprastas klaidingai, todėl svarbu aiškiai apibrėžti ir griežčiau norminti skyrybos kabutėmis atvejus.

Apskritai kabutėms kalbos vartotojai turėtų skirti daugiau dėmesio, nes jos nėra vien tik skyrybos ženklas. Kabutėms būdinga ir modalumo raiška, nes jomis autorius gali parodyti savo požiūrį ir į tikrovės dalykus, ir į jiems apibūdinti vartojamus žodžius: ar jis juos laiko savais, tinkančiais bendrinei kalbai ir konkrečiam funkciniam stiliui, ar ne. Dėl dviejų pastarųjų atvejų kabutes su tam tikromis išlygomis galima laikyti net ir metakalbiniu komentaru. Žiūrint plačiau galima teigti, kad šiandien kabutės labai dažnai žymi bendrinės kalbos užribio teritoriją.

## INVERTED COMMAS AND NON-STANDARD LITHUANIAN

The paper deals with the widely spread and somewhat problematic present day usage of inverted commas, i.e. the unique punctuation mark from the point of view of its presentation. If present in writing, it is usually mentioned while reading the text or speaking. Thus it is the so-called oral punctuation mark.

The norms and rules of the Standard Lithuanian (see *Lietuvių kalbos rašyba ir skryba* 1992: 220-228) prescribe the usage of the inverted commas in the following cases: direct speech, citations, names of the quoted publications and organizations, isolated words or phrases of other persons than the author. These cases (sometimes italic fonts are used there instead of inverted commas) seem to be clear and undisputable while other normative cases are much more complicated. They include figurative names of persons, phenomena, entities and specific usage of occasionally transferred figurative meanings such as irony, sarcasm. Inverted commas that are used to mark figurative meanings of words open a possibility for a wide range of interpretations of this rule, therefore the norm itself becomes fuzzy around its edges.

Investigation into the the problematic usage of inverted commas in the Corpus of the Lithuanian Language (<http://donelaitis.vdu.lt>) revealed the following: most often inverted commas mark a) borrowings, particularly barbarisms, slang words or lexemes of a different functional style, and b) figuratively, usually ironically, used words and phrases. In the first case, authors attempt to hide unnormative lexemes and to present them as someone else's speech. In the second case they misuse inverted commas for any figuratively used words and phrases, no matter whether their meanings are usual, e.g. dead metaphors, or occasional.

Another problem in the present day usage of inverted commas is their ambiguity. In some cases different and contradictory simultaneous readings of commas are possible (e.g. irony, quoted words of other persons, different style or even ideology), thus author's intentions are not clear for the reader. When the author's intention is unknown, the text can be misunderstood. Therefore, norms for the usage of inverted commas should be revised and clearly specified, since this mark of punctuation is used to express modality, i.e. author's attitude towards reality and his/her own language. In the latter case inverted commas mark a kind of metalinguistic comment. However, in broader terms, inverted commas mark the territory outside standard Lithuanian.

Rita MILIŪNAITĖ (Lietuvių kalbos institutas)

## KODIFIKACIJOS IR VARTOSENOS SANTYKIAI DABARTINĖJE LIETUVIŲ KALBOJE

Didesnis ar mažesnis bendrinės kalbos kodifikacijos atsilikimas nuo vartosenos polinkių ir tos kalbos vartotojų poreikių paprastai laikomas neišvengiamu. Tačiau jeigu jis pernelyg didelis, trukdo normaliai funkcionuoti bendrinei kalbai ir kelia vartotojų nepasitenkinimą.

Įvairūs vartosenos ir vartotojų nuomonės tyrimai patvirtina, kad dabartinė bendrinė lietuvių kalbos vartoseną ir kodifikaciją yra vietomis daugiau ar mažiau

atitrūkusios viena nuo kitos. Iš to galima daryti dvi prielaidas: 1) kai kurios kodifikuotos bk normos yra netvirtos, nenusistovėjusios ir jas reikia stiprinti; 2) kodifikacija kai kur atsilieka nuo vartosenos polinkių ir ją reikia keisti.

Normintojų uždavinys – ieškoti būdų, kaip mažinti kodifikacijos ir vartosenos atotrūkį. Tam neužtenka būti gerai susipažinus su dabartine vartosenos ir kodifikacijos būkle, t. y. konkrečių kalbos reiškinių funkcionavimu ir vertinimu. Į kodifikacijos ir vartosenos santykius reikia pažvelgti ir bendresniu žvilgsniu, ieškoti jų tapatumo ir atotrūkio dėsningumų. Pranešime mėginama atsakyti į klausimą, kaip būtų galima apibūdinti kodifikacijos ir vartosenos santykius, kokie svarbiausi jų ypatumai.

Su tokiu tikslu atliktas žvalgomasis tyrimas. Naudotasi interaktyviųjų internetinių apklausų, skirtų bendrinės lietuvių kalbos vartotojų kalbiniais įpročiams tirti, rezultatais. Pagrindinėje apklausoje (<http://www.lki.lt/apklausa/index.html>), kuri nuo 2005 m. vasario mėn. vyksta iki dabar, pateikta netoli 100 klausimų: kuri iš kelių įvairuojančių kalbos reiškinių (kirčiavimo, leksikos, morfologijos, sintaksės) rinktūsi vartotojai. Į atskirus klausimus gauta iki 150 atsakymų (maždaug pusė iš jų – registruotų vartotojų, kita pusė – anoniminių).

Palyginus šios apklausos rezultatus su kodifikuotomis normomis, sudarytas tam tikras kodifikacijos ir vartosenos santykių modelis. Nustatyti trys ryškiausi atvejai: 1) kodifikacijos ir vartosenos pusiausvyra (kodifikuota norma ir jos variantai sutampa su vartosenos polinkiais); 2) nestabili būklė (kodifikacija kiek atsilieka nuo vartosenos polinkių arba dalis vartosenos linkusi krypti į klaidos pusę); 3) santykių disbalansas (kodifikacija ir vartosenos daugiau ar mažiau prieštarauja viena kitai).

Pranešime konkrečiais pavyzdžiais parodomi galimi kiekybiniai kodifikacijos ir vartosenos santykių aspektai; ieškoma požymių, kurie leistų ne tik nusakyti įvairias tų santykių apraiškas, bet ir palyginti skirtingų laikotarpių būklę. Mėginama pagrįsti realiosios normos, kaip vartosenos ir kodifikacijos santykių rodiklio, sąvoką.

Kodifikacija, palyginti su vartosenos, gali būti dvejopa: realioji ir nereali. Realioji kodifikacija sutampa su ta vartosenos dalimi, kuri atitinka kodifikuotas normas. Nereali kodifikacija gali būti idealioji (t. y. ta, kuri atitinka bendrinės kalbos dėsnius, bet dėl įvairių priežasčių nėra įsitvirtinusi vartosenoje ir siektina) ir neperspektyvioji (t. y. ta, kuri neatitinka vartosenos polinkių ir keistina).

Vartosenos, palyginti su kodifikacija, gali būti norminė (atitinka kodifikuotas normas) ir nenorminė. Nenorminė dar skirtina į neperspektyviąją (t. y. tokią, kuri arba jau yra tapusi besitraukiančia (periferine) norma, arba kuria kodifikacija iš principo negali remtis) ir perspektyviąją. Perspektyvioji vartosenos – ta, kuri yra potencialiai kodifikuotina (vyraujantys nekodifikuoti variantai arba naujovės).

Taikant ir, be abejo, tikslinant, kodifikacijos ir vartosenos santykių modelį, galima nagrinėti konkrečius bendrinės kalbos reiškinius, nustatyti dabartinės vartosenos ir kodifikacijos būklę ir numatyti kodifikacijos perspektyvą.

#### **THE RELATION BETWEEN CODIFICATION AND ACTUAL USAGE IN MODERN LITHUANIAN**

The codification of standard language has always been lagging behind the actual use to a smaller or larger extent, and it is usually taken as inevitable. However, if the gap is very big, the standard language may have problems in functioning and is likely to cause anxiety among language users.

Research into the opinion of language use and users has attested to the fact that currently in some cases between standard Lithuanian and its codification there is a gap. Hence the following assumptions might be made: 1) some codified norms of the standard language are not stable or sufficiently strict and should be made stricter; 2) the codification in some cases is lagging behind some tendencies of the actual language use, which is why the codification might be subject to change.

The goal of the language norm specialists is to seek ways how to narrow the gap between the codification and the actual use. Therefore, it is important that they have a sufficient understanding of the present situation of the language use and codification, i.e. of the functioning and assessment of particular cases. The relationship between the codification and the actual use should be treated in more general terms trying to identify some regularities of their identity and discontinuity. The paper attempts to deal with the question of defining the relationship between the codification and the use and identifying their major peculiarities.

To attain the above goal, there was a survey carried out. The results of interactive online questionnaires investigating linguistic habits of users of standard Lithuanian were made use of. The main questionnaire (available from: <http://www/lki.lt/apklausa/index.html>), launched in February of 2005 and which is still in use, has almost 100 multiple-choice questions focusing on a variety of language phenomena (accentuation, lexicon, morphology, syntax). There were almost 150 questionnaires completed (about half of them received from registered subjects and the other half—from anonymous subjects).

Having compared the results of the questionnaire and the codified norms, there was a model of relationships between the codification and the language use drafted. There were three most distinct cases identified: 1) a well-balanced relationship between codification and actual use (the codified norm and its variants are identical with the tendencies of use); 2) a slightly unbalanced relationship (the codification is slightly lagging behind the actual use or part of the actual use has a tendency to error); 3) a completely unbalanced relationship (the codification and the actual use contradict to each other).

The paper provides examples which testify to quantitative aspects of the relationship between the codification and the actual use; there are features sought which would help identify different varieties of the relationship as well as compare the situation in different periods of time. Attempts are made to provide arguments for the concept of the real norm, which is an indicator of the relationship between the actual use and the codification.

Codification, as against the actual use, can be of two types: real and unreal. The real codification coincides with the part of actual use, which complies with the codified norms. Unreal codification can be ideal, i.e. the one which complies with the laws of the standard language, but for different reasons has not been approved in actual use and hence is still to be attained), and unreal codification

with no prospects (which is against the tendencies of the language use and hence to be amended and changed).

The language use, as against codification, can be normative (in conformity with the codified norms) and non-normative. The latter is further divided into codification with no prospects (i.e. which is retreating and becoming a peripheral norm or the one which cannot serve as the basis for codification) and the one with a prospect to develop. The latter has a potential to become codified (it has now prevailing non-codified variants and innovations).

When applying and adjusting the model of relationships between codification and the actual use, specific phenomena from the standard language can be dealt with, the present situation of the actual use and codification identified and the prospect of codification seen.

*Lina MURINIENĖ* (Vilniaus pedagoginis universitetas)

## **ELEKTRONINĖ BENDRINĖS KALBOS NORMŲ SKLAIDA**

Į elektroninės bendrinės kalbos normų sklaidos sąvoką įeitų elektroninės terminų bazės ir terminų bankai, kalbos konsultacijos, prieinamos internetu per kalbos duomenų bankus ir teikiamos elektroniniu paštu.

Konsultavimas elektroniniu paštu nėra naujiena. Valstybės ar privati įmonė, privatus asmuo el. laišku gali kreiptis į bet kurią kalbos instituciją (Valstybinę lietuvių kalbos komisiją, Lietuvių kalbos institutą, universitetų lituanistines katedras, savivaldybių kalbos tvarkymo tarnybas ir kt.) ir gauti atsakymą rūpimu kalbos klausimu. Vis dar naujas dalykas yra kompiuteriniai kalbos konsultacijų bankai. Šiuo metu Lietuvoje jų yra du: Valstybinės lietuvių kalbos komisijos (<http://www.vlkk.lt/konsultacijos>) ir Lietuvių kalbos instituto (<http://www.lki.lt/lki/kkb/kkb.php>).

Pranešime pristatomas elektroninis Valstybinės lietuvių kalbos komisijos Kalbos konsultacijų bankas. Jo pradžia laikytini 2001 metai. Tada sukurta elektroninė kalbos konsultacijų bazė (apie 2 500 antraštinių žodžių). 2003 metais konsultacijų bankas tapo prieinamas visuomenei. Vienas jo pranašumų – operatyvumas. Neradus atsakymo banko konsultacijų bazėje, galima parašyti klausimą specialiaame lange. Konsultantų atsakymas išsiunčiamas klausėjo nurodytu elektroninio pašto adresu.

Kalbos konsultacijų skaičius ėmus veikti konsultacijų bankui nuolat auga. Pagrindiniai klausėjai – vertėjai, stilistai, redaktoriai. Elektroniniu paštu konsultuojasi Europos Sąjungos institucijose dirbantys vertėjai ir redaktoriai. Iš viso 2004 m. elektroniniu paštu suteikta per 10 tūkst. kalbos konsultacijų. Konsultacijų banke lankytasi daugiau kaip 210 000 kartų.

Tų pačių (2004) metų gegužę Kalbos komisijoje įsteigta Kalbos konsultacijų grupė ėmėsi kokybinės banko tvarkybos. Visi įrašai (per 5 000 antraštinių žo-



džių) redaguoti: teikta daugiau svarstymų ir nuomonių, nurodyta kalbinė literatūra, kuria remtasi teikiant atsakymą, įrašyta daugiau ir įvairesnių pavyzdžių svarstomuoju klausimu, darytos sąsajos su komisijos tinklalapyje esančia informacija, kurtos nuorodos į internete skelbiamus šaltinius.

2004-ųjų gruodį Kalbos konsultacijų bankas dalyvavo Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės surengtame geriausių informacinės visuomenės projektų konkurse „Naujasis knygnešys“ ir tapo naudingiausio sprendimo gyventojams internete nominantu.

Šiuo metu konsultacijų bankas sparčiai pildomas. Į jį traukiama klausėjams rūpima informacija: leksikos, morfologijos, žodžių darybos, sintaksės ir kt. kalbos vartojimo klausimai. Siekiama, kad elektroninė bendrinės kalbos normų sklaida būtų kuo operatyvesnė, aktuali ir patikima.

#### ELECTRONIC DISSEMINATION OF STANDARD LANGUAGE NORMS

Electronic dissemination of standard language norms is dissemination of language norms by the internet. The concept includes electronic term databases, language consultations accessible online via language databases and provided by electronic mail.

Consultation by e-mail is no news. National institutions, private companies and individuals may refer by e-mail to any language institution and receive an answer to any linguistic question. Providing consultations to the society on the issues of language norms and style online via computerised language consultation data banks is still a comparatively new phenomenon. Presently there are two such banks: one at the Commission of the Lithuanian State Language (available at: <http://www.vlkk.lt/konsultacijos>) and the other at the Lithuanian Language Institute (available at: <http://www.lki.lt/kkb/kkb.php>).

The paper introduces the electronic consultation bank of the Commission of the Lithuanian State Language. It was set up in 2001. At that time the electronic database contained 2500 headwords. In 2003 the consultation data bank was made accessible to the public. One of its major advantages is high speed. In case the consultation base of the bank cannot give an answer, there is a special slot for the question. The answer provided by the consultants is briefly sent to the e-mail address of the questioner.

Since the consultation bank was put in operation the number of language consultations has started increasing. Translators, stylists and editors haven't been among the most frequent visitors of the bank. Translators, interpreters and editors working with the European Union institutions ask for consultation by e-mail. In 2004 there were over 10 thousand language consultations provided by e-mail. The consultation databank had over 210 000 visitors.

In May of the same year (2004) at the Commission of the Lithuanian State Language there was a Language Consultation Group established. Its major function was to regulate and manage the bank. All headwords (over 5 000) were revised and edited: more discussions and opinions added, references to the sources given, more and more varied examples provided, references to the information provided on the Commission web-page given, references to the internet sources provided.

In December of 2004 the language consultation bank participated in the competition *Naujasis knygnešys* launched to select the best projects on developing the information society. The competition was initiated by the Committee for Developing the Information Society at the Government of the

Republic of Lithuania. The language consultation bank was nominated as the project offering the most useful solution to the population online.

Presently the consultation bank is rapidly amended and replenished. It includes all information relevant to questioners covering lexical, morphological, word-formation, syntactic and other issues of language use. It is important that the electronic dissemination of standard language norms is fast, up-to-date and reliable.

*Peeter PÄLL* (Eesti Keele Instituut)

### **ПРОБЛЕМЫ УПОРЯДОЧЕНИЯ ТОПОНИМИКИ И АНТРОПОНИМИКИ В ЭСТОНИИ**

Роль собственных названий в ежедневной коммуникации нельзя переоценить. Тематику названий в контексте вопросов культуры речи обычно рассматривают как часть лингвистической кодификации, но здесь имеется и своя специфика:

а) имена и названия часто имеют юридическую силу, вследствие чего их употребление, в т. ч. правописание, во многом регулируется законодательными актами;

б) как языковые универсалы, имена и названия легко переходят из контекста одного языка в другой и поэтому вопросы передачи их средствами принимающего языка наиболее актуальны.

Упорядочение имен и названий (онимов) – это система принципов и практических мер, способствующих выполнению онимами основной, идентифицирующей функции в интересах государства и общества, учитывая языковую специфику каждой страны. В составе упорядочения можно выделить юридический аспект (законодательные акты, международное сотрудничество в области стандартизации онимов) и научный аспект (исследования теории и функционирования онимов, выработка принципов упорядочения, экспертиза по использованию онимов).

В Эстонии приняты два закона, регулирующие официальное использование онимов, в т. ч. языковые требования к ним: Закон о географических названиях (5 ноября 2003 г., новый вариант закона от 1996 г.) и Закон об именах и фамилиях (15 декабря 2004 г.). Пока отсутствуют какие-либо языковые требования к названиям фирм и учреждений, которые регулируются Коммерческим кодексом (*äriseadustik*).

В Законе о географических названиях содержатся:

– компетенция органов власти при установлении названий;

– требования, предъявляемые к географическим названиям (язык, правописание, употребление параллельных названий, принципы выбора названий);

– принципы употребления названий национальных меньшинств;

– правила официального употребления названий, составления государственного регистра названий, надзор по выполнению закона и пр.

Для координации стандартизации географических названий при Министерстве внутренних дел создан Совет по географическим названиям. Институт эстонского языка назначен ономастическим доверенным учреждением.

Основные направления работы совета включают восстановление исторических названий населенных пунктов, нормирование топонимов в форме, соответствующей местному произношению и выработка рекомендаций по выбору названия объединяющимся местным самоуправлениям, по оформлению названий улиц и площадей, кадастровых единиц и пр. Проблемными остаются названия отдельных природных объектов (имеется множество вариантов), сохранение старой орфографии (XIX в.) в названиях кадастровых единиц, попытки менять названия на основе народной этимологии или старой, иноязычной орфографии.

Закон об именах и фамилиях принят недавно и введен в действие только в апреле 2005 г. Основные положения закона касаются правил выбора имени ребенку, изменение фамилий при сочетании брака, при разводе и по собственному желанию. Статья 5 закона определяет, что эстоноязычные имена и фамилии должны соответствовать правилам правописания эстонского языка, иноязычные имена и фамилии – правилам правописания соответствующего языка. До принятия закона в качестве имен часто предлагались гибридные в смысле правописания имена (*Õnnely, Daavy, Cäthryn, Uco* и т. д.). Закон также определяет ограничения при выборе имен и фамилии (в т. ч. количество и состав элементов в антропониме). Учитываются и особенности неэстонских имен и фамилии, в т. ч. варьирование окончания мужских и женских фамилии в балтийской и славянской традиции.

При Министерстве внутренних дел создана Комиссия по антропонимам, которая рассматривает трудные казусы имен и предлагаемых изменений имен или фамилий. В связи с вступлением в силу Закона об именах и фамилиях значительно возросло количество вопросов, задаваемых языковым консультантам в Институте эстонского языка. Ожидается, что это во многом способствует к улучшению практики выбора и использования антропонимов в обществе.

## PROBLEMS OF STANDARDIZING PLACE NAMES AND PERSONAL NAMES IN ESTONIA

The role of proper names in everyday communication cannot be underestimated. The care and maintenance of proper names is usually treated as part of language care and planning; however, proper names have some specific features, such as:

a) Names often have legal significance and hence their use, including spelling, is to some extent regulated by legal acts.

b) Like language universals, names easily cross language boundaries, and therefore their rendering (spelling) in the target language requires special attention.

Name planning is a system of principles and practical measures that aims at supporting the main, identifying, function of names in the interests of the state and the society, taking into consideration peculiarities of each country. Name planning consists of two aspects: legal (laws and other acts on names, international co-operation on the standardization of names) and scientific (research into the theory and functioning of names, elaboration of principles of name standardization, expert opinions on the use of names).

In Estonia there are two legal acts on the official use of names and including linguistic requirements for names: the Place Names Act (adopted 5 November 2003, a revised version of the act of 1996) and the Personal Names Act (adopted 15 December 2004). So far there are no linguistic requirements for the names of companies and institutions that are regulated by the Business Code (*äriseadustik*).

The Place Names Act specifies the following:

- the competence of various authorities in establishing place names;
- Requirements for place names (language, orthography, use of parallel names, principles for the selection of names).
- Principles of the use of place names of national minorities.
- Rules of the official use of place names, compiling the National Register of Place Names, supervision over compliance with the requirements of the Act, etc.

In order to coordinate standardization, there was a Place Name Board set up at the Ministry of the Interior. The Institute of the Estonian Language was appointed as the Office of Onomastic Expertise regarding the Act.

The main tasks of the Place Names Board include the restoration of historical names of populated areas, standardization of toponyms in a form corresponding to local pronunciation and compiling recommendations on the selection of names for amalgamating units of local government, spelling of names of streets and squares, cadastral units, etc. The most difficult problems are those that concern names of natural objects (there are numerous varieties in use), a persistent use of old spelling (of the 19th century) in names of cadastral units and attempts to change names based on folk etymology or corruptions used in a foreign language.

The Personal Names Act has been adopted relatively late and has been in force since April 2005. The main provisions of the Act concern the rules of choosing a name for a child, changing the surname after a marriage or divorce or by personal choice. Article 5 of the Act stipulates that the spelling of Estonian names should comply with the orthographic rules of the Estonian language and that of non-Estonian names should comply with the orthographic rules of a corresponding language. Prior to the adoption of the Act, hybrid names by spelling were often proposed as first names (*Õnnely, Daavy, Cäthryn, Uco*, etc.). The Act also stipulates restrictions in the selection of personal

names (incl. the number and composition of elements in an anthroponym). Consideration is given to non-Estonian names, including a variation of male and female surname endings in the Baltic or Slavic name tradition.

At the Ministry of the Interior a Committee on Personal Names has recently been set up. It will look into most difficult cases of giving a name or changing it. The introduction of the Personal Names Act has significantly increased the number of questions regarding names that are asked every day from language consultants of the Institute of the Estonian Language. There is hope that the Act will contribute to improving the situation of choosing and using personal names in the society.

*Svetlana POLKOVNIKOVA* (Daugavpils universitāte)

### **СТИЛИСТИЧЕСКАЯ МАРКИРОВАННОСТЬ ГЛАГОЛОВ РЕЧИ РУССКОГО И ЛАТЫШСКОГО ЯЗЫКОВ**

По функционально-стилевой принадлежности все глаголы речи русского и латышского языков можно разделить на две большие группы: 1) общеупотребительные, уместные в любом стиле речи (*говорить, спрашивать, спорить, благодарить, runāt, jautāt, strīdēties, pateikties* и т.д.) и 2) закрепленные за определенным стилем и воспринимающиеся за его пределами как иностилевые: *предречь* (в значении *предсказать*), *витийствовать* (в значении *ораторствовать*), *лаять* (в значении *ругать*), *gratulēt* (в значении *поздравлять*), *gumdīt* (в значении *побуждать*) и др. Особый стилистический интерес представляет вторая группа глаголов речи сопоставляемых языков.

Стилистически маркированные глаголы речи русского и латышского языков весьма дифференцированно дают представление о процессе речи в отличие от стилистически нейтральных единиц. Например, *величать* – называть по отчеству (*А мы из города Владимира, тамошние мещане. Звать Макаром, а величают Семеновичем*); *наказать* – дать наказ, велеть, поручить (*[Гриша] увидал там Варвару и наказал ей, чтобы она пришла проводить Петрушу*); *apsolīt* – solīt, ka atdos par sievu (букв. обещать, что отдаст в жены) (*Šodien mani māmulīte jau citam apsolīja*); *kroģēt* (*krogot*) – tīrgoties krogā (paras-ti par krodzinieku) (букв. торговаться в кабаке (обычно о хозяине кабака)) (*īēvs toreiz kaut kur laukos kroģēja un tirgojās ar liniem*). В результате анализа также были выявлены признаки, существенные для семантической дифференциации данных глаголов. Чаще всего они выражают не только общую идею «говорить», но и различные нюансы этого действия.

По сравнению с нейтральными, стилистически не окрашенными словами анализируемые глаголы могут обладать дополнительными квалификативными признаками. Как правило, стилистически маркированный компонент взаимодействует с эмотивно-оценочным компонентом.

Роль стилистически окрашенной лексики особенно значительна в произведениях художественной литературы. В художественном тексте они употребляются с определенными стилистическими целями: для воссоздания реальной исторической обстановки, стилизации речи героев, для придания тексту непринужденности, экспрессии, эмоциональности и т.д.

Бесспорно, что эти экспрессивно-стилистические особенности глаголов речи обоих языков необходимо учитывать и в процессе выбора соответствующего переводного эквивалента. Чаще всего стилистически окрашенная лексика оригинала в переводе передается нейтральными единицами, в результате чего в тексте перевода разрушается исходный коннотативный фон.

Как правило, в других языках подобные стилистические единицы отсутствуют. В двуязычном словаре данные глаголы на другой язык переводятся либо с помощью стилистически нейтрального глагола речи, ср.: *молвить* – *teikt* (сказать, говорить); *ответствовать* – *atbildēt* (ответить); *apsolīt* – *обещать*, либо описательно в виде глагольного словосочетания, например, *виниться* – *atzīties, atzīt savu vainu* (признаться, признаться в своей вине); *величать* – *saukt tēvvārdā* (называть по отчеству) и т.д.

Таким образом, исследование семантики глаголов речи позволяет не только выделить в словарном составе языка разные их группы, но и проследить за изменениями этой части словарного состава языка и его семантической структуры.

#### STYLISTIC MARKEDNESS OF SPOKEN VERBS IN RUSSIAN AND LATVIAN

According to functional and stylistic features all verbs can be divided into two major groups: 1) verbs of general use and occurring in any style (e.g. *говорить, спрашивать, спорить, благодарить, runāt, jautāt, strīdēties, pateikties* etc.) and 2) verbs of a particular style and treated outside it as a different style (e.g. *предречь* (in the meaning 'to predict'), *вмешательство* (in the meaning 'to act as an orator'), *лягать* (in the meaning 'to quarrel'), *gratulēt* (in the meaning 'to congratulate'), *gumdīt* (in the meaning 'to cause, to urge') etc. The second group of verbs is of particular interest from the stylistic and contrastive point of view.

Stylistically marked verbs in spoken Russian and Latvian give a view of the process of spoken language as differentiated from stylistically neutral units. E.g. *величать*—'to refer to a person by his/her patronymic' (e. g. *А мы из города Владимира, тамошние мещане. Звать Мажаром, а величают Семеновичем* 'We are from the city of Vladimir, local townspeople. [My] name is Makar, but I am referred to by my patronymic Semenovich'); *нажасать*—to order, charge sb. with sth.' (e. g. *[Гриша] увидал там Варвару и нажасал ей, чтобы она пришла проводить Петрушу* 'Grisha saw there Varvara and ordered to her that she would come to see Petrussha off'); *apsolīt*—'solīt, ka atdos par sievu' (liter. 'promise sb. to give his daughter as a wife') (e.g. *Šodien mani māmuliņe jau citam apsolīja*); *kroģēt (krogot)*—'tirgoties krogā' (parasti par krodziniķu) (liter. 'to bargain in an inn or pub (usu. about the owner of the inn or pub) (e.g. *tēvs toreiz kaut kur laukos kroģēja un tirgojās ar liniem*). As a result of

analysis, there were features singled out which are relevant for the semantic differentiation of the verbs under discussion. Often they express a general idea of *speaking* and different shades of the activity.

In contrast to neutral, stylistically unmarked words, the verbs under investigation may have additional qualitative features. As a rule, the stylistically marked component interacts with the emotive-evaluative component.

The role of stylistically marked lexical units is of particular importance in fiction. In the belles-lettres texts they are used for specific purposes: in order to create a realistic historical situation, to characterise heroes through their speech, to add expression and emotive colouring to the text.

Obviously, in the process of selecting translation equivalents it is important to take into account the expressive-stylistic features of the verbs under discussion in both languages. Most often stylistically marked lexicon is rendered in the target language by stylistically neutral units, which leads to ruining the connotative value of the original text.

As a rule, other languages lack such stylistically marked units. In a bilingual dictionary the above verbs are rendered either as stylistically neutral verbs, cf.: *молвить*—*teikt* ('to tell, to talk'); *ответствовать*—*atbildēt* ('to answer'), *apsolīt*—*обещать* or descriptively as a word group, e.g. *вину́ться*—*atzīties, atzīt savu vainu* ('to admit one's fault, guilt'), *величать*—*saukt tēvvārdā* ('to refer to a person by his/her patronymic') etc.

So the investigation of the semantics of spoken verbs provides an opportunity to identify different groups of verbs in the word stock of a language as well as to follow the development of that part of the word stock and its semantic structure.

*Meilutė RAMONIENĖ* (Vilniaus universitetas)

## **NUOSTATOS BENDRINĖS KALBOS IR JOS NORMINIMO ATŽVILGIU: JONIŠKĖLIO ATVEJIS**

Kartu su sparčiais mūsų visuomeninio, kultūrinio, ekonominio gyvenimo pokyčiais pastaruoju metu itin greitai kinta ir sociolingvistinė, ekolingvistinė Lietuvos situacija. Tačiau formuojama kalbos politika menkai remiasi realios kalbinės padėties tyrimais, nes jų kol kas labai stokojama.

2004 metų vasarą Joniškėlyje (Pasvalio raj.) buvo atliktas sociolingvistinis tyrimas, kurio tikslas buvo paanalizuoti šio Lietuvos miestelio ir jo apylinkių gyventojų kalbinės nuostatos ir kalbinių kodų vartojimą kiekybiniu ir kokybiniu metodais. Buvo atlikta 220 respondentų imties kiekybinė apklausa (Joniškėlio gyventojų skaičius yra 1500) ir įrašyta 20 giluminių interviu, iš kurių ryškėja bendrosios kalbinių nuostatų tendencijos, bendrinės kalbos ir tarmės atvirasis ir paslėptasis prestižas, visuomenės nuostatos bendrinės kalbos norminimo atžvilgiu.

Kaip ir galima buvo tikėtis, tiek kiekybinė, tiek kokybinė analizė parodė didelį bendrinės kalbos atvirąjį prestižą. Į klausimą „Ar jums patinka bendrinė kalba?“ teigiamai atsakė 95% respondentų, nors tik 80% apklaustųjų mano, kad

jie tikrai moka bendrinę kalbą. Tiek kiekybinių, tiek kokybinių tyrimų duomenys rodo, kad bendrinės kalbos prestižiškumą labiau pabrėžia žemesnio išsilavinimo moterys.

Paslėptasis prestižas susijęs su teigiamomis nuostatomis neprestižinių kalbinių kodų atžvilgiu, nors dažniausiai viešai tai nepripažįstama. Joniškėlyje vietinė tarmė vertinama ir plačiai vartojama įvairaus amžiaus, išsilavinimo, įvairių socialinių sluoksnių žmonių ne tik privačiame gyvenime, ne tik neoficialiose, bet kartais ir oficialiose situacijose, viešajame gyvenime. Kaip būdinga paslėptojo prestižo atvejais, dažnai atvirai (ypač svetimiems) toks tarmės prestižas nepripažįstamas. Į klausimą „Ar graži jūsų tarmė?“ tik kiek daugiau nei pusė respondentų atsakė teigiamai, nors ne mažiau kaip 80% apklaustųjų sakėsi vartojantys tarmę privataus, neretai ir viešojo gyvenimo sferoje. Kaip rodo kokybinio tyrimo duomenys, tarmės vartojimas išreiškia šios kalbinės bendruomenės grupinę tapatybę, pabrėžia solidarumą. Neoficialioje aplinkoje bendrinės kalbos vartojimas netoleruojamas, į savos kalbinės bendruomenės narius, kalbančius netarmiškai, žiūrima kaip į susvetimėjusius, iš jų šaipomasi, jais nepasitikima. Tokia nuostata pastebėta tarp įvairaus amžiaus Joniškėlio gyventojų. Maždaug pusė apklaustųjų pritaria tarmių vartosenos skatinimui, tarmės mokymui mokyklose, gailisi, kad nyksta ryškiausios tarmės ypatybės.

Kokybinė Joniškėlio atvejo analizė atskleidžia tarmės ir bendrinės kalbos vartojimo bei prestižo pokyčius per pastaruosius 15–20 metų. Pastaruoju metu, ypač aukštesnio išsilavinimo sluoksniuose, ryškėja polinkiai vartoti tarmę ir tose situacijose, kur anksčiau buvo stengiamasi kalbėti tik bendrine kalba, pvz., mokyklose, oficialiose įstaigose ir pan. Kita vertus, neretai jaunos šeimos savo kalbėti pradedančius pirmagimius pradeda šnekinti ne tarmiškai, o bendrine kalba. Taip jie aiškina savo pastangas padėti vaikams geriau išmokti bendrinę kalbą, o tarmę, jų manymu, tam esanti didelė kliūtis.

Joniškėlyje pastebėta skirtingų nuostatų bendrinės kalbos norminimo ir normų sklaidos atžvilgiu. Žemesnio išsilavinimo žmonės klausiami dažniausiai tai vertina teigiamai, tačiau atviresniuose pokalbiuose neretai išreiškia nepasitenkinimą pernelyg moksliskais, autoritariškais kalbininkų pamokymais. Aukštesnio išsilavinimo respondentai argumentuotai kritikuoja pernelyg kategoriškai kalbininkų reiškiamas nuomones, pageidauja tolerantiškesnio kalbinio švietimo, atsižvelgimo į įvairių visuomenės sluoksnių nuomonę.

Joniškėlio atvejo analizė rodo realias šios kalbinės bendruomenės kalbines nuostatas, kurių pažinimas gali būti naudingas kalbų politikai. Iš tyrimo rezultatų matyti, kaip svarbu mūsų visuomenei šiuo metu formuoti demokratišką kalbų politiką, kelti tarmių prestižą, skatinti jų vartojimą.



## ATTITUDES TOWARDS STANDARD LANGUAGE AND NORM-SETTING: A CASE STUDY OF JONIŠKĖLIS

With the fast developing social, cultural and economic life nowadays we witness a rapid development of sociolinguistic, ecolinguistic situation of Lithuania. However, the language policy is hardly based on 'action research', or analysis of the actual linguistic situation, since today such studies are rather scarce.

In the summer of 2004 in Joniškėlis (a town in the district of Pasvalys) there was sociolinguistic research carried out. It aimed at analysing linguistic attitudes and language codes of the local population in the town of Joniškėlis and around it. For the analysis quantitative and qualitative methods were chosen. There was a quantitative survey of 220 subjects carried out (cf. the total population of Joniškėlis is 1500) and 20 interviews recorded, which helped identify the general tendencies of linguistic attitudes, open and hidden prestige of the standard language and dialects, public attitudes towards the norm-setting process of the standard language.

As expected, the quantitative and qualitative analysis attested to a high open prestige of the standard language. 95% of subjects responded positively to the question *Do you like the standard language?* However, only 80% think that they have a good command of the standard language. The quantitative and qualitative data attest to the fact that the prestige of the standard language is mainly acknowledged by less educated women.

The hidden prestige is concerned with positive attitudes towards non-prestigious linguistic codes, but it is hardly ever admitted in public. In Joniškėlis the local dialect is valued and widely used by the population of different ages, educational background and varied social layers in private as well as public life, sometimes in official and frequently in less official situations. As often is the case with hidden prestige, frequently the prestige of the dialect is not openly acknowledged, particularly before foreign people. The question *Do you find your dialect nice?* was positively answered by over half of the subjects (respondents). However, no fewer than 80% of the respondents admitted that they use the dialect in their private and often in public life. The qualitative analysis attests to the fact that the usage of the dialect identifies the language community as a group and emphasises its solidarity. In unofficial settings the usage of the standard language is not tolerated, members of the community speaking the standard language rather than the dialect are treated as strangers, with irony and disbelief. Such attitude has been noticed in Joniškėlis among the population of different ages. Approximately half of the respondents approve of promoting dialectal usage, teaching the local dialect at schools and regret that the most prominent features of the dialect eventually tend to disappear.

The qualitative analysis of the Joniškėlis case has disclosed changes in the usage of the dialect and the standard language and their prestige during the last 15-20 years. Currently, particularly among people with higher education, there has been a tendency identified of using the dialect in situations which traditionally gave preference to the standard language, e.g. at schools, in official institutions and the like. On the other hand, very often young families start talking to their newborns in the standard language rather than the dialect. According to them, this is the way to help their children learn and improve skills of the standard language, whereas the dialect might be an obstacle.

The population of Joniškėlis have a variety of different attitudes towards the norm-setting and norm dissemination process. People with lower education, whenever asked, express their positive attitude; however, in informal settings they openly express their dissatisfaction with too scientific and authoritarian opinions of linguists. More educated respondents express their criticism towards too

categoric opinions of linguists, they look forward to a more tolerant approach to linguistic education, consideration of opinions of different social layers.

The study of the Joniškėlis case has revealed the actual linguistic attitudes of the language community. It could be quite useful for the language policy. The research results have shown the importance of a more democratic language policy, raising the prestige of dialects and promoting their use.

*Ineta SAVICKIENĖ* (Vytauto Didžiojo universitetas)

### **PRAGMATINĖS DEMINUTYVŲ FUNKCIJOS DABARTINĖJE LIETUVIŲ KALBOJE**

Lietuvių kalbotyroje neįprasta skirti deminutyvų semantikos ir pragmatikos. Šias dvi sritis sunku atriboti, nes labai dažnai jos esti susijusios. Deminutyvus paprastai vartojame ne formaliose situacijose, o priešingai – draugiškose, intymiose. Dresslerio ir Merlini-Barbaresi nuomone, tai būtų „nerimtos“ (arba nedalykinės) situacijos (1994).

Šio darbo tikslas – atskleisti deminutyvų vartojimo tendencijas ir jų reikšmių įvairovę įvairiuose kalbos aktuose: prašymuose, siūlymuose, klausimuose ir t. t.

Dresslerio ir Merlini-Barbaresi teigimu (1994, 395), deminutyvai gali modifikuoti visą kalbėjimo aktą, nes vien tik šių žodžių pavartojimas gali suteikti pasakymui kuo įvairiausių reikšmių – nuo meilės ir simpatijos iki ironijos. Be to, deminutyvai gali sušvelninti reikalavimą ar sumažinti kokio nors tvirtinimo griežtumą (Sifianou 1992). Vadinasi, apie šių žodžių reikšmes negalime kalbėti atsietai nuo konteksto.

Rasime nemažai darbų, kur deminutyvų vartojimas aptariamas kaip vaikų kalbos reiškinys (Savickienė 1998; Voeykova 1998; De Marco 2002; Gillis 1997), tačiau ne tiek jau daug, kur nagrinėjami deminutyvai, vartojami suaugusiųjų kalboje (išskyrus vaikiškosios kalbos fenomeną). Sociolingvistai, besidomintys kalbos ir lyties skirtumais, tvirtina, kad vyrų ir moterų kalbėjimo stilius skiriasi, o tie skirtumai labiausiai išryškėja pokalbio metu. Tačiau ir pati kalba, jos leksika gali turėti kai kurių skirtumų, pavyzdžiui, moterys daug dažniau linkusios vartoti būdvardžius, jaustukus, deminutyvus nei vyrai (Tannen 1994).

Deminutyvus dažniausiai vartojame, kai kalbame su mielais žmonėmis ar apie juos, taip pat apie mielus, širdžiai malonius dalykus: maistą, drabužius, vietas ir t. t. Atvejų, kai deminutyvizuojami vietų, ypač vietovardžių pavadinimai, retai pasitaiko kitose kalbose. Vadinasi, tai ypač mielos ir patrauklios kalbančiam vietas.

Deminutyvai paprastai vartojami pokalbiuose tarp pažįstamų, dažniausiai labai artimų žmonių. Tačiau kartais deminutyvus vartojame kalbėdami su

žmonėmis, kuriuos matome pirmą kartą gyvenime. Kokios tai situacijos? Shifianou (1992) ir kiti teigia, kad dažnai deminutyvus vartojame nerimtose situacijose, kai norime būti draugiški, paslaugūs. Tokiais atvejais deminutyvų funkcijos gali būti labai įvairios: mažinti įtampą, skausmą, baimę, rodyti užuojautą, draugiškumą, artumą.

Deminutyvų vartojimas gali būti susijęs ir su mandagumo raiška, todėl šie dariniai dažni prašymuose, kai siekiama ką nors priversti padaryti. Labai dažnai deminutyvai vartojami ir reikalavimui, griežtumui sušvelninti.

Neabejotinai yra dar daug kitų situacijų, kuriose galėtų būti ir yra vartojami deminutyvai, tačiau čia suminėtos dažniausios. Kiekvienas žmogus rečiau ar dažniau vartoja šiuos darinius. Suprantama, kad yra tokių rimtų sričių, kuriose deminutyvai būtų visiškai nepriimtini, nes jie vienaip ar kitaip yra susiję su 'nerimtumo' reikšme.

#### **PRAGMATIC FUNCTIONS OF DIMINUTIVES IN MODERN LITHUANIAN USAGE**

The Lithuanian linguistics has no tradition of discriminating between the semantics and pragmatics of diminutives. The two areas are difficult to delimit, they are often interrelated. Diminutives are often used in intimate, friendly rather than formal situations. Dressler and Merlini-Barbatesi describe such situations as 'not serious' (or non-business) (1994).

The paper sets out to disclose the usage tendencies of diminutives and a variety of their meanings in different speech acts: requests, suggestions, questions etc.

According to Dressler and Merlini-Barbatesi (1994, 395), diminutives can modify the whole speech act, since whenever used in an utterance, they add a variety of meanings—from love and affection to irony. In addition, diminutives can mitigate a claim and hedge the proposition (Sifianou 1992). Therefore, the meanings of such words cannot be excluded from the context.

A number of linguistic works discuss diminutives as a phenomenon of child language (Savickienė 1998; Voeykova 1998; De Marco 2002; Gillis 1997). The number of works on diminutives used in adult language is not that high. Sociolinguists interested in language and gender differences are of the opinion that the language of men and women is different, and the differences become most distinct in the course of their conversation. However, the language itself as well as its lexicon may have some differences, e.g. women tend to use more adjectives, interjections and diminutives than men (Tannen 1994).

Diminutives are often used when talking to close people about things that are dear and close to our heart: food, clothes, places etc. Cases when places acquire diminutive forms, particularly place names, are quite rare. The diminutive forms signal that these places are particularly dear and attractive to the speaker.

Diminutives are often used among acquaintances, often very close people. However, sometimes we also use diminutives when talking with people whom we see for the first time. What are the situations like? Sifianou (1992) and others point out that diminutives are used in non-serious situations, when we want to be friendly and helpful. Then the functions of diminutives are as follows: to reduce tension, pain, fear, show sympathy, friendliness, closeness.

The use of diminutives may be concerned with the expression of politeness, hence their occurrence in requests when we ask other people to do something are fairly frequent. Very often diminutives are used to mitigate a claim or a strict statement.

Undoubtedly, there are a number of situations, where diminutives are or may be used; the most frequent have been enumerated above. Each and everybody uses them from time to time, less or more frequently. Obviously, there are serious situations where diminutives are unacceptable, since in some respect they are concerned with the meaning of 'something not serious'.

*Irena SMETONIENĖ* (Valstybinė lietuvių kalbos komisija)

### **KALBOS POLITIKA BESIKEIČIANČIOJE VISUOMENĖJE**

Kalbos politikos esmė – kalbos planavimas, apimantis tris sritis. Keičiantis visuomenės gyvenimui, keičiasi ir kalbos politika. Sunku būtų išskirti vieną iš plano dalių, kuri kinta labiausiai – globalizacija ir vis spartėjantys integracijos procesai veikia ir kalbos statusą, ir kalbos normas, ir švietimo sistemą. Neatsitiktinai Kalbos politikos gairės galioja iki 2008 metų, tačiau ir šiuo laikotarpiu, pasikeitus situacijai, gali būti keičiamos arba pildomos.

Pagrindinis Lietuvos kalbos politiką nustatantis teisės dokumentas yra Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymas, priimtas 1995 metais. Šiandien jis nebeapima visų valstybės reguliuojamų kalbos (-ų) vartojimo sričių, todėl Seime sudaryta darbo grupė naujai įstatymo redakcijai parengti. Valstybinė lietuvių kalbos komisija siūlo svarstyti ir į įstatymą įtraukti tokius nereglamentuotus dalykus:

- darbo santykių kalba;
- valstybinių institucijų tinklalapių kalba;
- elektroninės terpės kalba;
- reklamos ir informacinių užrašų kalba;
- dėstymo aukštosiose mokyklose kalba;
- mokslo kalba.

Įstatymas turėtų įtvirtinti kiekvieno asmens konstitucinę teisę vartoti valstybinę kalbą visose Lietuvos Respublikos teisinių santykių sistemos ir viešojo gyvenimo srityse, užtikrinti kalbos apsaugą, jos išteklių gausinimą, atsakomybę už šio įstatymo pažeidimus.

### **LANGUAGE POLICY IN A CHANGING SOCIETY**

The language policy focuses on language planning, which includes three major areas. The language policy changes with the changing society. It is difficult to identify an area that undergoes most changes, since globalisation and rapid integration processes equally influence the status of the language, language norms and the education system. Therefore, there is no accident that the Language

Policy Guidelines have been adopted for the period until the year 2008; however, with the currently changing situation, they may be subject to modification and amendments.

The main legal document regulating the Lithuanian language policy is the Law on the State Language of the Republic of Lithuania adopted in 1995. Today it hardly covers all language usage areas regulated by the state, which is why the Lithuanian Parliament (Seimas) has set up a working group to prepare a new version of the Law. The Lithuanian State Language Commission suggests that after public discussion the Law should also include the following issues, previously not regulated by the Law:

- The language of labour relations.
- The language of websites of state institutions.
- The language of electronic media.
- The language of advertising and public notices.
- The language of teaching at higher education institutions.
- The language of science and research.

The Law should ensure a constitutional right of each person to use the state language in all areas of the system of legal relations and public life, ensure the protection of the language and enriching its resources as well as the responsibility for the breach of the Law.

*Loreta VAICEKAUSKIENĖ* (Vilniaus universitetas)

### **TELEVIZIJOS REKLAMA – PRARANDAMAS LIETUVIŲ KALBOS DOMENAS?**

Pranešime kalbama apie šių dienų kalbos politikų keliamą problemą – tam tikrų kalbos sričių, arba domenų, praradimą, kai vietinė kalba pamažu užleidžia vietą didesnei ir stipresnei. Vienas iš tokių domenų būtų reklama, kurią dėl augančio anglų kalbos prestižo itin pažeidžiamą esant teigia įvairių šalių mokslininkai.

Lietuvoje galiojančiame Valstybinės kalbos įstatyme išskiriamos konkrečios kalbos vartojimo sritys; reklama čia atskirai neaptariama, tačiau reikalavimas, kad viešieji užrašai būtų taisyklingi, kad visuomenės informavimo priemonės laikytųsi lietuvių kalbos normų, neabejotinai taikytinas ir jai. VLKK taip pat turi parengusi „Valstybinės kalbos politikos gaires 2003–2008 m.“. Šiame dokumente, be kita ko, kalbama apie poreikį aiškiau reglamentuoti valstybinės ir užsienio kalbų santykį viešojoje vartosenoje, tvarkyti prekybos ir paslaugų informacijos kalbą. Kalbos politikos gairėse taip pat pabrėžiama, kad kalbos norminimo darbas glaudžiau sietinas su fundamentinių tyrimų rezultatais. Lietuvos kalbininkų straipsniuose ir diskusijose ne kartą buvo išreikšta nuogąstavimų dėl anglų kalbos poveikio Lietuvoje transliuojamoms reklamoms, tačiau rimtesnių mokslinių tyrimų iki šiol nėra atlikta.

Pranešime pristatoma anglų kalbos poveikio Lietuvos televizijų reklamoms analizė. Tyrimo rezultatai rodo, kad Lietuvos televizijos daugiausia (per 60%) transliuoja lietuviškų, mažiau (40%) – mišrių (t. y. turinčių svetimų, daugiausia anglišku, elementų) reklamų ir visai netransliuoja vien anglišku reklamų. Daugiau nei pusėje mišriųjų reklamų vyrauja lietuvių kalba, o iš anglų kalbos elementų tėra vartojamas angliškas prekės rūšies pavadinimas. Dainuojamų, sakomų ar rašomų anglišku reklamos šūkių Lietuvoje transliuojamoje reklamoje pasitaiko itin retai.

Negalima teigti, kad televizijos reklama Lietuvoje būtų labai pažeistas kalbos domenas: dėl pas mus galiojančios kalbos politikos dauguma reklamų vis dėlto neišeina į eterį neparedaguotos. Dažniausiai vartojami angliški elementai – prekės rūšies pavadinimai – nėra vien reklamos domeno objektas; jie niekada neverčiami veikiausiai saugant prekės ženklo vientisumą. Kas kita pasakytina apie reklamos šūkius: jie yra kaip tik reklamos žanro savastis ir, nors ir negausūs, labiausiai krinta į akis. Tokie reklamos elementai tikrai sėkmingai galėtų būti verčiami.

#### **TELEVISION ADVERTISEMENTS—THE DOMAIN OF THE LITHUANIAN LANGUAGE IS BEING LOST?**

The paper deals with the current problem of language policy: a loss of some language domains, or areas, when the local language succumbs to a bigger and more powerful language. Advertisements make up one of such domains, which, according to some researchers, due to the growing influence of English is becoming more and more vulnerable.

In accordance with the Law on the State Language of the Republic of Lithuania, there are definite areas of language use; however, advertising is not discussed as a separate issue. The requirement that public notices should be written in accordance with the language laws of the language, that mass media should follow the norms of the Lithuanian language equally applies to advertising. The Commission of the Lithuanian State Language has also prepared the *Guidelines of the State Language Policy* for 2003-2008. The document, among other things, discusses a need to delimit more specifically the use of the state language and foreign languages in public use, regulate and manage the language of trade and services information. The *Guidelines* also emphasise that the norm-setting of the state language should be closely related to the results of fundamental research. Articles and discussions of Lithuanian linguists often touch upon the imminent danger of English on advertisements broadcasted in Lithuania. However, no research into the issue has been carried out as yet.

The paper introduces the results of research into the impact of English on Lithuanian in television advertisements. Thus, Lithuanian TV channels broadcast mainly Lithuanian advertisements (over 60%), slightly fewer mixed advertisements (40%) containing foreign, mainly English, elements, and no purely English advertisements.

In over half of mixed advertisements the Lithuanian language prevails, the most frequent English element is a brand name of goods. In advertisements broadcasted in Lithuania there have hardly ever occurred any slogans sung, spoken or written in English.

It would be wrong to admit that in the Lithuanian television advertisements the domain of the Lithuanian language is violated; according to the Lithuanian laws the majority of advertisements are

not broadcasted at all, unless edited. The most frequent English elements include brand names, which are not merely the object of the advertisement domain; they are never translated to secure the trademark. Slogans are different in this respect—they are part of the advertising genre and are very vivid, even though scarcely used. They could and should be translated.

*Marija ZAVJALOVA* (Rusijos mokslų akademijos Slavistikos institutas)

### **POLILINGVIZMAS LIETUVOJE: KALBŲ VARTOSENĄ PSICHOLOGISTINIŲ POŽIŪRIU**

Pranešime aptariami kalbinio mąstymo ypatumai polilingvizmo sąlygomis. Išvados daromos remiantis psicholingvistinio eksperimento su trilingvais (kalbančiais lietuvių, lenkų bei rusų kalbomis) rezultatais. Testo su trilingvais rezultatai buvo lyginami su lietuvių–rusų, lenkų–rusų bilingvų rezultatais, taip pat su lietuvių, lenkų bei rusų monolingvų kontrolinėmis grupėmis. Psicholingvistinio eksperimento metodas buvo asociacijų testas, sudarytas iš tų pačių žodžių sąrašo trimis kalbomis (testas buvo pateiktas bandomiesiems iš pradžios viena kalba, paskui – antra, ir tada – trečia).

Eksperimento duomenys rodo, kad kiekviena kalba bilingvo ir trilingvo sąmonėje yra susijusi su ypatingu semantiniu turiniu, savotišku pasaulio įvaizdžiu bei ypatingu asociacijų ryšių tipu. Bet bilingvas ir trilingvas nėra paprasto dviejų (arba trijų) kalbinių asmenų susivienijimo rezultatas. Asociacijų ryšių tipai, būdingi skirtingoms kalboms, bilingvo bei trilingvo sąmonėje turi tendenciją unifikotis (ir ši tendencija stiprėja daugėjant vartojamų kalbų).

Kalbinio pasaulio įvaizdis susidaro turbūt taip: trijų kalbų gramatinės sistemos, turinčios ypatingų bruožų, trilingvo sąmonėje sukuria tam tikrą asociacijų ryšių struktūros invariantą, kuris skiriasi nuo trijų jo sudedamųjų dalių ir nuo būdingo monolingvams (atitinkamų kalbų vartotojams) asociacijų ryšių tipo.

Tačiau semantinis pasaulio įvaizdžio turinys labiau susijęs su tam tikra kalba ir didele dalimi atkartoja standartinę tos pačios kalbos vartotojo (monolingvo) pasaulio įvaizdį. Žinoma, monolingvų sąmonėje esantys kalbų asociacijų laukai šiek tiek skiriasi nuo tų pačių kalbų asociacijų laukų bilingvų ir trilingvų sąmonėje, visų pirma dėl kalbų interferencijos, kuri negali neturėti įtakos, kelioms kalboms susikertant jų sąmonėje. Bet čia turi reikšmės daugybė sociolingvistinių veiksnių, visų pirma – skirtingų kalbų vartojimo situacijos (tai veikia kalbų autonomijos sąmonėje laipsnį), taip pat – ištraukimo į svetimą kultūrą laipsnis ir bilingvo santykis su ta kalba.

## **POLILINGUALISM IN LITHUANIA: LANGUAGE USE FROM THE PSYCHOLINGUISTIC POINT OF VIEW**

The paper sets out to examine the peculiarities of linguistic thinking under polilingual conditions. The conclusions have been drawn as a result of work with trilingual people (speaking Lithuanian, Polish and Russian). The results of the trilingual test were compared with the results of Lithuanian-Russian and Polish-Russian bilinguals as well as the control groups of Lithuanians, Polish and Russian monolinguals. The method of psycholinguistic experiment included a test of associations, consisting of the same list of words in three languages (the test was pre-tested on one language, then on the second and then on the third).

The experiment has shown that each language in the mind of a bilingual or trilingual is concerned with a particular semantic content, a specific image of the world and peculiar type of associative links. However, a bilingual or trilingual is not a simple merger of two or three speakers. The types of associative links characteristic of different languages in the mind of a bilingual or trilingual have a tendency to unify (and the tendency is even stronger with an increasing number of languages used).

The image of the linguistic world is composed in the following way: the grammatical systems of three languages with their specific features in the mind of a trilingual person create an invariant of the structure of associative links which is different from its components and from the type of associative links of monolinguals (language users of respective languages).

The semantic content of the world image is more concerned with a particular language and to a large extent replicates the standard image of the world of the same language user (monolingual). Obviously associative fields in the minds of monolinguals are slightly different from those in the minds of bilinguals and trilinguals, first of all, due to language interference, which can hardly be skipped with several languages crossing in their mind. In this context a number of sociolinguistic factors come into play, first of all, situations when different languages are used (which affects the degree of language autonomy in one's mind) and the degree of involvement in another culture and the relationship of the bilingual with the language.



## APIE AUTORIUS / ABOUT AUTHORS

Ruth Vatvedt FJELD – Oslo universiteto profesorė;  
el. p. r.e.v.fjeld@iln.uio.no

Laima GRUMADIENĖ – doc. dr., Lietuvių kalbos instituto Kalbos istorijos ir  
dialektologijos skyriaus vyresnioji mokslo darbuotoja;  
el. p. laigruma@takas.lt

Laura KAMANDULYTĖ – Vytauto Didžiojo universiteto doktorantė,  
el. p. Laura\_Kamandulyte@fc.vdu.lt

Pranas KNIŪKŠTA – dr., Lietuvių kalbos instituto Kalbos kultūros skyriaus  
vyresnysis mokslo darbuotojas; tel. 234 71 93

Stefano M. LANZA – Vytauto Didžiojo universiteto doktorantas;  
el. p. stefano\_lanza@fc.vdu.lt

Tiina LEEMETS – Estų kalbos instituto mokslo darbuotoja;  
el. p. tiina@eki.ee

Birgitta LINDGREN – Švedų kalbos tarybos tarptautinių ryšių sekretorė;  
el. p. Birgitta.Lindgren@spraknamnden.se

Sirje MÄEARU – Estų kalbos instituto mokslo darbuotoja;  
el. p. sirje@eki.ee

Rūta MARCINKEVIČIENĖ – prof. habil. dr., Vytauto Didžiojo universiteto Lie-  
tuvų kalbos katedros vedėja;  
el. p. RutaMarcinkeviciene@fc.vdu.lt

Rita MILIŪNAITĖ – dr., Lietuvių kalbos instituto Kalbos kultūros skyriaus va-  
dovė, vyresnioji mokslo darbuotoja;  
el. p. ritam@lki.lt

Lina MURINIENĖ – dr., Vilniaus pedagoginio universiteto Lietuvių kalbos ka-  
tedros lektorė; el. p. muriniene@vlkk.lt

Peeter PÄLL – dr., Estų kalbos instituto Gramatikos sektoriaus vadovas;  
el. p. peeter@eki.ee

Svetlana POLKOVNIKOVA – Daugpilio universiteto Latvių kalbos katedros lektorė; el. p. sofija@dau.lv; sanapol@yandex.ru

Maire RAADIK – Estų kalbos instituto mokslo darbuotoja; el. p. maire@eki.ee

Meilutė RAMONIENĖ – doc. dr., Vilniaus universiteto Lituanistinių studijų katedros vedėja; el. p. meilute.ramoniene@flf.vu.lt

Ineta SAVICKIENĖ – doc. dr., Vytauto Didžiojo universiteto Regionistikos katedros vedėja; el. p. i.savickiene@pmdi.vdu.lt

Irena SMETONIENĖ – doc. dr., Valstybinės lietuvių kalbos komisijos pirmininkė; el. p. vlkk@takas.lt

Loreta VAICEKAUSKIENĖ – dr., Vilniaus universiteto Skandinavų filologijos katedros lektorė; el. p. loretavaicek@takas.lt

Marija ZAVJALOVA – dr., Rusijos mokslų akademijos Slavistikos instituto vyresnioji mokslinė bendradarbė; el. p. marija\_z@mtu-net.ru

## APIE JONO JABLONSKIO KONFERENCIJAS

**Istorija.** Žymiausio lietuvių kalbos normintojo Jono Jablonskio (1860–1930) vardu pavadinta mokslinė konferencija pirmą kartą surengta 1993 m. Lietuvių kalbos instituto (www.lki.lt) Kalbos kultūros skyriaus (el. p. kalbkult@lki.lt) ir Vilniaus universiteto Lietuvių kalbos katedros pastangomis. Nuo tada konferencijos tapo tradicinės ir vyksta kas rudenį (iki 2003 m. Vilniaus universitete, išskyrus ketvirtąją, kuri surengta Marijampolėje, o nuo 2003 m. – Lietuvių kalbos institute). Šiais (2005) metais pirmą kartą rengiama tarptautinė konferencija.

**Tematika.** Konferencijų tikslas – kelti ir spręsti aktualias kalbos kultūros teorijos ir praktikos problemas, supažindinti su naujausiais dabartinės vartosenos tyrimais, nagrinėti kalbos ir visuomenės santykius. Konferencijų dalyviams rūpi dabartinės bendrinės lietuvių kalbos funkcionavimas įvairiose visuomenės gyvenimo srityse: nagrinėjama žiniasklaidos, administracinių raštų ir teisės dokumentų, šnekamoji, grožinės literatūros, mokyklų, reklamos, bendravimo internetu kalba. Diskutuojama dėl bendrinės kalbos normų daugiasluoksniškumo (aiškinamasi prestižinės, elitinės kalbos supratimas), svarstomi kalbos norminimo kriterijai bei kalbos normų pateikimo norminamuosiuose veikaluose būdai, nagrinėjami ir šiandien svarbūs kalbos norminimo istorijos dalykai, aptariami įvairūs leksikos (pvz., skolinių) ir gramatikos normų, stilistikos klausimai, daugiausia dėmesio skiriamant naujiems kalbos reiškiniams. Pastaraisiais metais vis daugėja pranešimų iš sociolingvistikos.

**Rengėjai.** Pagrindinis konferencijų rengėjas yra minėtasis Kalbos kultūros skyrius – jis rūpinasi konferencijos tema (derina ją su Lietuvių kalbos katedra), autoriais, surenka ir redaguoja pranešimų tezes, išleidžia pranešimų tezių knygeles, sudaro konferencijos programą.

**Dalyviai.** Konferencijose dalyvauja ne tik minėtų institucijų kalbos specialistai, bet ir svečiai iš kitų Lietuvos mokslo įstaigų – Vilniaus pedagoginio universiteto, Mykolo Romerio universiteto, Kauno Vytauto Didžiojo universiteto, Kauno medicinos akademijos, Šiaulių universiteto ir kitur. Kasmet perskaitoma apie 15–20 pranešimų, vyksta diskusijos.

**Tezės.** Iki šiol vykusių konferencijų temos matyti iš tezių knygelių:

1. *Linksnio kategorija ir linksnių vartojimas.* Jono Jablonskio konferencija: pranešimų tezės. V., 1993.

2. *Kalbos normos ir vartosena.* Jono Jablonskio konferencija: pranešimų tezės. V., 1994.

3. *Kalbos kultūros diegimo praktika ir metodika.* Jono Jablonskio konferencija: pranešimų tezės. V., 1995.

4. *Ties kalbos kultūros ir stilistikos riba.* Jono Jablonskio konferencija: pranešimų tezės. V., 1996.

5. *Kalbos kultūra: tradicija ir dabartis*. Jono Jablonskio konferencija: pranešimų tezės. V., 1997.
6. *Nauji kalbos reiškiniai ir jų vertinimas*. Jono Jablonskio konferencija: pranešimų tezės. V., 1998.
7. *Normų kaita ir vartosena*. Jono Jablonskio konferencija: pranešimų tezės. V., 1999.
8. *Kalbos normų ir vartosenos lygmenys*. Jono Jablonskio konferencija: pranešimų tezės. V., 2000.
9. *Kalbos vartosena ir tvarkyba*. Jono Jablonskio konferencija: pranešimų tezės. V., 2001.
10. *Bendrinės kalbos ribos*. Jono Jablonskio konferencija: teminis tezių rinkinys ir 10-osios konferencijos pranešimų tezės. V., 2002.
11. *Bendrinė lietuvių kalba ir skolinti žodžiai*. Jono Jablonskio konferencija: pranešimų tezės. V., 2003.
12. *Lietuvių kalbos naujadara*. Jono Jablonskio konferencija: pranešimų tezės. V., 2004.

## ABOUT CONFERENCES IN COMMEMORATION OF JONAS JABLONSKIS

**History.** The research conference named after Jonas Jablonskis (1860–1930), the outstanding standardizer of the Lithuanian language, was first held in 1993 by the efforts of the Department of the Culture of Language of the Lithuanian Language Institute ([www.lki.lt](http://www.lki.lt)) and the Department of the Lithuanian Language of Vilnius University. Since then, the conference has become a tradition and every autumn. In 2005 the conference has become international.

**Themes.** The conferences aim at offering solutions to burning problems of the theory and practice of language culture, introducing results of current investigation into the language usage, dealing with the relationships of language and society. Participants focus on the functioning of the Lithuanian standard language in different areas of public life: in mass media, offices, the law and legal documents, in spoken register, fiction, schools, advertisements, internet. The most important issues are concerned with the multiple layers of standard language norms (the notions of prestigious, elite language is discussed), criteria of norm-setting and introducing norms in special publications, currently important issues from the history of norm-setting, norms of the lexicon (e.g. borrowings) and grammar, stylistic issues, language innovations. Currently presentations on sociolinguistics are among the most numerous.

**Organisers.** The main organiser is the Department of the Culture of Language (e-mail [kalbkult@lki.lt](mailto:kalbkult@lki.lt)), who propose the title and topic for the conference, invite presenters, prepare presentation summaries and the conference programme.

**Participants.** Presenters of the Conference are from the above institutions as well as guests from other research and higher education institutions in Lithuania. Each year the Conference has about 15–20 presenters.

Pastaboms

Pastaboms

Tarptautinė Jono Jablonskio konferencija  
BENDRINĖ KALBA IR VISUOMENĖ  
Pranešimų tezės

Į anglų kalbą vertė *Inesa Šeškauskienė*  
Viršelio dailininkas *Rokas Gelažius*  
Maketavo *Neda Kostkienė*

*SL 655. 2,67 apsk. leidyb. l.*  
*Išleido Lietuvių kalbos institutas, P. Vileišio g. 5, LT-10308, Vilnius*  
*Spausdino UAB INFOSIŪLAS, Žirmūnų g. 68, LT-09124, Vilnius*